

Освітня Траєкторія

АНОНС

Інтерв'ю з освітянами

стор. 1-3

Вишита сорочка як символ української душі

стор. 4

До питання імплементації Закону України «Про фахову передвищу освіту»

стор. 5

Статут без помилок: ключові моменти, які варто врахувати закладу освіти

стор. 6

Як розпізнати ФЕЙК

стор. 7

Практика в умовах карантину

стор. 9

Що потрібно знати про НАССР

стор.12

СЛОВО РЕДАКТОРА

У МАЙБУТНЬОМУ ПРАЦЮЄМО ПО-НОВОМУ

Те, що навчальний рік буде завершено своєчасно з урахуванням певних змін, думаю, ніхто вже не сумнівається. Усі суб'єкти освітнього процесу своєчасно прозвітуються про свою діяльність, будуть представлені оцінки в навчальні журнали, здані звіти за проходження практики і навіть ЗНО, хоча і з певними труднощами, буде проведено. Сьогодні заклади професійної, передвищої фахової і вищої освіти вже переймаються організацією прийому студентів. І якщо в технічному відношенні зі створенням електронних кабінетів, подачею документів, роботою приймальних комісій проблеми, звичайно, будуть, але всі вони «вирішувані». Більш-менш спокійно почувують себе заклади вищої освіти. За успішного проведення ЗНО залишиться очікувати вибору абітурієнтів. А враховуючи, що Європу закрито, то кіль-

кість бажаючих отримати вищу освіту в Україні значно збільшиться. Хоча, напевно, зменшиться і кількість потенційних студентів з-за кордону. А от щодо охочих навчатися в професійно-технічних училищах і тим більше коледжах після 9 класів будуть проблеми. Не всі батьки в умовах пандемії готові відправити на навчання своїх дітей у віддалені від дому заклади освіти, особливо в такому ранньому віці. Звичайно, керівникам коледжів потрібно змінити форми профорієнтаційної роботи, особливу увагу приділивши створенню санітарно-профілактичних умов перебування студентів у закладі освіти. Батьки поведуть дітей в коледж лише тоді, коли в ньому буде створено кращі умови із збереження здоров'я порівняно зі школою. Враховуючи це, необхідно уже сьогодні розпочати готуватися до роботи в нових умовах: продума-

ти у гуртожитках розміщення в кімнатах проживання не більше двох студентів, забезпечити пропускну систему (дизковрики, температурний режим, лікарський контроль), організацію харчування, культурне дозвілля, проведення занять з дотриманням відповідних вимог. Необхідно якомога ширше презентувати заклад освіти, умови навчання та відпочинку у соціальних

мережах, на сайті, а також під час Днів відчинених дверей. Буде непросто, враховуючи, що школи також проводять роботу, щоб залишити учнів в 10 класі. І на їх користь працює доступна віддаленість, звичні умови навчання і щоденний батьківський контроль. Отже, для отримання відповідного контингенту студентів в цьому році потрібно докласти дуже багато зусиль.

ІНТЕРВ'Ю З ОСВІТЯНАМИ

Анатолій ЛИТВИНЕНКО,
директор
Глухівського агротехнічного
інституту імені С.А. Ковпака
Сумського НАУ

1. Карантин – не вирок для освіти, а шанс... Як ви реалізували свій шанс?

Протягом карантину з'явився час і можливість переглянути та оцінити свою професійну діяльність, оновити раніше напрацьовані матеріали, поповнити навчально-методичний комплекс викладача актуальними інтернет-джерелами, які дозволяють студентам якісніше та повніше сприймати навчальний матеріал. З'явилося більше часу для самоосвіти, вдається періодично брати участь в онлайн-конференціях та вебі-

нарах, переглядати педагогічну періодику і спеціалізовані сайти з фахових дисциплін.

Вже зараз зрозуміло: «оцифруватися» мають всі викладачі. Ця позиція не обговорюється, обговорювати можна лише технічні характеристики. Приклад: викладач спокійно користується Viber, але стверджує, що цифрові технології – не для нього. Дискутувати про діджиталізацію безглуздо – «невидима рука» ринку освітніх послуг невблаганно відрегулює ситуацію.

Карантин дозволив нам максимально швидко змінити традиційні технології навчання на дистанційні, що наблизило заклади освіти до реалій сьогодення.

Сьогоднішній випускник повинен мати не лише багаж теоретичних знань і практичних навичок, а й вміння самостійно підвищувати свій фаховий рівень протягом всього життя. Карантин максимально сприяє розвитку навичок до самостійної пошукової роботи. До того ж не лише студентів, а й викладачів, які в період карантину дуже багато працюють над підвищенням рівня цифрової грамотності: проходять онлайн-курси, вебінари, тренінги, вчать працювати дистанційно.

2. Які кроки ви рекомендували б МОН в організації

освітнього процесу під час карантину?

Розробка чітких рекомендацій з організації освітнього процесу під час карантину.

Адаптація освітніх програм з урахуванням проблем та особливостей дистанційного навчання.

Створення сучасної освітньої платформи для комунікації між викладачами та студентами, створення та викладання матеріалу дистанційного навчання та обліку успішності студентів, адаптація платформи під мобільні пристрої (створення мобільного додатку).

Забезпечення вільного доступу до всіх електронних бібліотек.

Створення зон вільного доступу до інтернету в кожному населеному пункті, щоб забезпечити рівні можливості для всіх учасників освітнього процесу, починаючи з невеликих хуторів, де є хоча б одна дитина шкільного чи студентського віку. Один з варіантів – це встановлення точки доступу Wi-fi у приміщенні сільської ради, будинку культури, школи тощо.

Запровадження грантової програми для розробників курсів дистанційного навчання.

Створення детальних та якісних онлайн-курсів з підвищення цифрової грамотності для викладачів.

Фінансова підтримка закладів освіти у закупці обладнання для створення відео-лекцій з предметів, у яких велику роль відіграють практичні заняття, наприклад, з загальноосвітньої підготовки. Це хімія, фізика та безліч спеціальних дисциплін.

3. Як ви плануєте проведення прийому студентів?

Очевидно, що прийом студентів цього року, як і навчання, буде дистанційним. Спілкування з батьками та абітурієнтами – тільки за допомогою сучасних засобів зв'язку: телефоном, через соцмережі, месенджери, Viber, Skype тощо. Велику роль відіграє реклама та інформація щодо вступу, розміщена на різноманітних інтернет-ресурсах. Важливі консультації та усебічна підтримка абітурієнта, надання достовірної інформації, адже у дітей та їх батьків виникає багато питань про заклад освіти, до якого вони планують вступати, але фактично не можуть приїхати та познайомитися з ним безпосередньо.

Прийом заяв в електронній формі довів свою зручність, його варто поширити на вступників після 9 класу. Відповідно решту документів (копії) також можна приймати в електронній формі, а оригінали студенти надаватимуть, вже заступивши на нав-

чання. При цьому важливо, щоб всі ці моменти було враховано в ЄДБО і не викликали конфліктів між закладами освіти, до яких абітурієнти водночас подали документи. Також має працювати система профорієнтаційної роботи:

Перший крок – це постійна робота зі студентами за місцем проживання, у кожного з них є друзі, сусіди, однокласники, які можуть стати нашими абітурієнтами.

Другий крок – це робота вже напряму з абітурієнтом та його батьками.

Третій крок – це соціальні мережі, поширення інформації про заклад освіти.

4. Чи отримали ви важливу інформацію із групи «CLUB директорів» на період дистанційної роботи?

Завдяки створеній у Viber групі дискусійної платформи ми мали особливу можливість спілкуватися і отримувати важливу інформаційну підтримку, якої на час режиму карантину було недостатньо, а коли ти володієш потрібною базою інформації, тоді і зорієнтований на правильні кроки роботи закладу освіти.

Дистанційний клуб – це комфортне середовище спілкування та зручний доступ до інформації.

Зоя КАЗАНОВА,
в. о. директора
Індустріального коледжу
Криворізького
національного університету

1. Карантин – не вирок для освіти, а шанс... Як ви реалізували свій шанс?

Карантин попри всі складнощі став ще однією можливістю для нас поглянути на освітній процес очима сучасного студента, який більше часу проводить за гаджетами, в соціальних мережах, ніж у реальному світі. Карантин кинув виклик нам, а

дистанційне навчання деякою мірою примусило нас бути на «одній хвилі» зі студентами. І, що примітно, ми стали їм більш цікавими. Необхідність адаптуватися під «карантинні реалії» спонукала нас розширити свої педагогічні методики для більш ефективної роботи. Нарешті з'явився час на підвищення кваліфікації і вебінари з цифрової грамотності. Деякі викладачі працюють над створенням особистих навчальних сайтів, а є і новатори, які вже створили сайти з повним обсягом навчального матеріалу, віртуальним лабораторним комплексом і можливостями зворотного онлайн-зв'язку. Я б сказала про сьогоднішній освітній процес так: «Не клич минуле (що ми полюбляємо робити) – дозволь йому піти, не чекай майбутнє – закладай фундамент сьогодні і дозволь йому прийти і не ускладнюй – завжди будь в пошуку і нехай відбувається те, що має відбуватися».

1) Карантин – шанс побачити прогалини в технічному забезпеченні освітнього процесу. Інструментів багато створити

мережеве середовище, викладачі є творчі, а засобів реалізації – немає.

2) Розробляти кроки і чіткі інструкції до дій. Запровадити єдину безкоштовну платформу для ЗВО та фахових коледжів.

2. Які кроки ви б рекомендували МОН в організації освітнього процесу під час карантину?

Я б рекомендувала спрямувати процес «оцифрування освіти» у більш впорядковане русло. Запропонувати закладам освіти єдину платформу для дистанційної освіти, закласти фінансування на підвищення цифрової грамотності викладачів і студентів, розробити рекомендації до збалансованого обсягу навантаження як викладачів так і студентів.

3. Як ви плануєте проведення прийому студентів?

Навчальний рік добігає кінця, є великі складнощі з його нормальним закінченням, але зараз для нас не менш важливим є вступна кампанія – 2020! Криза COVID 19 призвела до порушен-

ня звичного порядку вступної кампанії, але дає можливість підійти до вирішення проблеми під іншим кутом зору. Працюватимемо зі забезпеченням усіх умов карантину, щоб зберегти здоров'я абітурієнтів і колективу коледжу. Запустили інформаційну рекламу про вступну кампанію в соціальних мережах та засобах масової інформації. З новинок – те, що ближче і зрозуміліше молоді, – короткі ролики – меми. Але цього замало, потрібно буде збалансувати між собою в карантинних умовах такі поняття, як рівність, ефективність і результативність. А це зачепить усі ланки освіти. Ми уже зараз кидаємо заклики до громадськості, небайдужої спільноти, органів влади, роботодавців допомогти відшукати справедливі рішення та їх практичну реалізацію. Маємо надію на плідну співпрацю, що дасть позитивний результат і захистить права, здоров'я та добробут працівників колективу коледжу.

4. Чи отримали ви важливу інформацію із групи «CLUB»

директорів» на період дистанційної роботи?

Перш за все, хочу висловити вдячність за створення вайбер-групи «CLUB директорів». У період карантину, дистанційного навчання, обмеженого «живого» спілкування група стала джерелом новин. Цінність у швидкості вирішення проблемних питань, обміні думками та досвідом. Група об'єднала освітянську спільноту зі всіх куточків України і це дуже важливо. Інколи час на прочитання, аналізування новин та досвіду колег дає кращий результат ніж затрачений час на нарадах і семінарах. Дякую адміністраторам, організаторам з Науково-методичного центру ВФПО, що так вміло керують амбітною публікою, адже нас уже 455 і все прибуває, і всі звикли керувати, і що до них прислухаються. Подобається аналіз за тиждень, щоб дізналися, які питання піднімалися, що саме вирішили. Запрошення відповідальних працівників МОН та інших структур – це взагалі респект.

Світлана ПИЛИПИШИН,
директор
ВП НУБіП України
«Бережанський
агротехнічний коледж»

1. Карантин – не вирок для освіти, а шанс... Як ви реалізували свій шанс?

Весна 2020 року змінила нас усіх. «Це зветься досвід, витримка і гарт...» – спадають на думку слова Ліни Костенко. Так, за цих два місяці ми всі стали досвідченішими, більш витриманими, загартованішими. Вірус змусив нас скинути темп, відмовитися від перельотів, працювати з дому, розважатися у колі сім'ї, стати самодостатніми та уважнішими. У нових умовах уміння імпровізувати та мислити творчо стали найвищим багатством.

Не будемо лукавити і стверджувати, що всі заклади освіти були повністю готові до такого несподіваного і цілковитого переходу на дистанційне навчання. Спочатку ми не вірили, що карантин затягнеться так надовго. Усі сподівалися, що за три тижні ми повернемося до звичного ритму життя. Освіта ніколи не стояла на місці, розвивалася в силу появи нових технічних засобів у сфері інформаційних технологій (ІТ). Усі ці починання (дистанційне навчання (ДН), змішане навчан-

ня (ЗН), освіта дорослих (ОД)) розглядали лише як освітні новації, але більшість педагогів дотримувалися класичної методики навчання, інколи використовуючи ІТ для проведення відкритих занять, семінарів та професійних методоб'єднань.

Більшість ЗВО не намагалися пристосуватися до нових умов життя в інформаційному суспільстві, показали свою неспроможність впоратися з новими складними викликами життя. У таких ситуаціях головне – не залишатися наодинці зі своїми проблемами, мати можливість обміну досвідом і знаннями.

Саме тому я зрозуміла, щоб якісно навчати студентів дистанційно, треба навчатися самій. Пройшла курси підвищення кваліфікації «Інструменти дистанційної освіти», організовані факультетом інформаційних технологій та інститутом неперервної освіти і туризму НУБіП України. До програми навчання включено вивчення різноманітних інформаційних ресурсів, переважно хмарних, які сприяють кращій колаборації та максимальній візуалізації спілкування викладачів і студентів.

Багато корпорацій світу, які працюють в галузі програмного забезпечення та комп'ютерних технологій, внаслідок пандемії пішли назустріч сфері освіти і дали безкоштовний доступ до своїх комерційних проєктів. Це компанії **Cisco, Google, Microsoft, Kahoot** та інші. Так, усім зацікавленим стали доступні або розширені можливості таких програмних продуктів, як **CiscoWebex, ZOOM, Skype, Microsoft 365, Google Meet, Hangout**. Більшість закладів освіти України відкрили доступ до власних електронних бібліотек та репозитаріїв наукових робіт. Також свої ресурси відкрили освітні платформи **Prometheus,**

Coursera, Освіторія, Академія Cisco.

Як правильно застосовувати у своїй роботі усі ці інформаційні і програмні продукти навчались учасники курсів.

Відрядно, що викладачі і студенти нашого коледжу для організації дистанційного навчання використовують платформи **Moodle, Classroom, Zoom, CiscoWebex, Skype, Microsoft 365, Google Meet, Hangout, Prometheus, Освіторія**. Ще задовго до початку карантину у ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний коледж» було створено портал дистанційного і змішаного навчання на платформі MOODLE, де було розміщено понад 200 електронних курсів дисциплін.

На курсах підвищення кваліфікації отримали багато нових знань про організацію навчання з використанням дистанційних технологій. Кожна із запропонованих платформ має величезні можливості і ресурси. Тепер точно знаю, що потрібно виділяти хоча б 1–2 години в день для роботи зі своїм електронним курсом, щоб можна було його повноцінно застосовувати в освітньому процесі. Для себе визначила, що для цього використовуватиму платформу **Moodle**. У роботі керівника для організації онлайн-зустрічей, нарад з колегами надаю перевагу **Webex Meetings та Google Meetings**. Завдяки цим платформам ти можеш організувати роботу, навіть перебуваючи у від'їзді. А **Google-календар** допоможе всюди встигати, нічого не забувати й ефективно планувати свій день.

За час карантину пройшла онлайн-вебінар «Як полегшити підготовку до ЗНО за допомогою візуалізації», онлайн-курс «Академічна доброчесність», онлайн-вебінари «Медіаграмот-

ність та інструменти перевірки інформації: текст, фото, відео», «Скринкасти, або форми і методи подачі навчального матеріалу під час дистанційного навчання», «Створення інклюзивного середовища в закладі освіти», «Онлайн-освіта: від викликів до нових можливостей», пройшла онлайн-тест на загальну цифрову грамотність.

2. Які кроки ви б рекомендували МОН в організації освітнього процесу під час карантину?

За час карантину МОН багато зробило, щоб допомогти освітянам в організації освітнього процесу: «Всеукраїнська школа онлайн», антикризовий національний онлайн-EdCamp 2020 «Школа зараз та у «світі після», неодноразові онлайн зустрічі т.в.о. міністра та її заступників з викладачами, вчителями, науковцями. «Вчительська спільнота зараз як ніколи потребує підтримки та уваги. І мова не лише про методики та інструменти для дистанційної роботи з учнями. Насамперед йдеться про підтримку емоційного ресурсу педагогів, розуміння викликів, на які вони щодня дають відповідь», – зазначила т.в.о. міністра освіти і науки Любомира Мандзій. Зміни до Умов прийому на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти, процедура проходження ЗНО в умовах карантину теж не залишилися поза увагою профільного міністерства. Разом з тим форми, методи, прийоми, платформи, ресурси організації дистанційного навчання покладалися на розгляд педагогічних та вчених рад закладів освіти.

3. Як ви плануєте проведення прийому студентів?

Поки вступна кампанія у закладах фахової передвищої осві-

ти на основі БЗСО має розпочатися у встановлені раніше Умовами прийому терміни. Навіть у період карантину усі працівники Бережанського агротехнічного коледжу займаються професійною роботою. Ми провели онлайн День відкритих дверей, який можна переглянути за посиланням youtu.be/xe5KGsWy5i8. Роботу приймальної комісії організуємо з дотриманням усіх санітарних вимог і норм: засоби індивідуального захисту для працівників та абітурієнтів, антисептики, дезінфекція приміщень. Буде непогано, якщо вступники зможуть подавати документи електронною поштою, а оригінал заяви з власноручним підписом у день першого іспиту до його початку. Для усіх інших категорій вступників подання документів розпочнеться приблизно через місяць. Отож, легко не буде. Це літо стане ще одним випробуванням для усіх.

4. Чи отримали ви важливу інформацію із групи «CLUB директорів» на період дистанційної роботи?

У народі кажуть: «Одна голова добре, а дві краще». А коли розумних голів аж 458... Це я про нашу групу «CLUB директорів». Адміністратори групи постійно вчасно розміщують найважливіші, найактуальніші новини, що відбуваються в освіті. А в запальних дискусіях керівників закладів освіти народжуються істини.

Лі Еделькоорт, знана у світі прогнозистка трендів, поділилася своїм баченням, як зміниться світ, коли коронавірус відступить. Вона впевнена, що попри «небачено руйнівний вплив» на економіку, вірус позитивно вплине на переоцінку людських цінностей. Та викличе попит на творчість та вміння імпровізувати.

Микола САВЕЛЬЄВ,
директор
Володимир-Волинського
фахового педагогічного
коледжу ім. А.Ю.Кримського

1. Карантин – не вирок для освіти, а шанс... Як ви реалізували свій шанс?

Як це не дивно, але карантин нас усіх зблизив! Дітей і батьків, студентів і викладачів, батьків і керівників груп, директорів і органи управління освітою... Не у фізичному сенсі звичайно ж, а, скоріше, у духовному, інтелектуальному, дослідницькому. До введення карантину особливого спілкування не відбувалося. Тепер варто не втратити цю близькість у майбутньому, це прагнення до спільної роботи на результат.

Слід погодитися, що чимала частина традиційної системи освіти має зникнути, бо мала б зникнути вже давно! COVID-19, який так раптово призупинив плин процесу, що його будували роками, примушує вже не задумуватися над змінами, а терміново їх запроваджувати.

Наповнення (оновлення) електронної бібліотеки закладу

впродовж першого ж тижня карантину сягнуло 60%, а відвідування з тижневої сотні зросло до п'яти сотень за добу! Адміністрації довелося діставати з архівів дослідження освітніх платформ, мобільних відеододатків, месенджерів та соціальних мереж, які впродовж останніх п'яти років системно проводили студенти випускних курсів у своїх дипломних роботах, аналізувати їх ресурс і працездатність щодо вирішення нових питань дистанційної освіти.

«Нова» система організації дистанційного спілкування проявила попит на креатив, творчість та імпровізацію! Молодим колегам вдається набагато простіше організувати онлайн-спілкування зі студентами, ніж їх іменитим наставникам, і це факт, з яким доводиться погоджуватися. Циклові комісії, які спробували інтегрувати заняття не лише за дисциплінами, а й за рівнем досвідченості викладачів, об'єктивно отримують значно вищі результати.

Перед методистами постала проблема розробки прозорої математичної моделі визначення тематичних та підсумкових оцінок, яка б враховувала не лише рівень сформованості компетентностей, продемонстрований в час контрольних заходів, а й активність студента впродовж усього періоду вивчення дисципліни. Крім того, ця модель має бути зрозумілою усім – і студентам, і викладачам, і батькам.

Усе назване вище ще слід піддавати глибокому аналізу, шукати корисне і відмовлятися від тупикових шляхів. Дуже потішило, що ми не самотні у цих пошуках. Супровід дистанційного навчан-

ня, який взяла на себе Національна академія педагогічних наук, є неоціненною підтримкою і дороговказом для нашої щоденної роботи.

2. Які кроки Ви рекомендували б МОН в організації освітнього процесу під час карантину?

Дії міністерства у час карантину заслуговують на вдячність. Швидко реагування на запити усіх, навіть нечисленних спільнот, викликає повагу до рівня організації моніторингу освітніх потреб і проблем українців.

Однак, як керівник освітнього закладу, хотів би побажати підрозділам МОН більшої сміливості, тобто створення однозначної, нехай жорсткої, але без подвійних тлумачень, нормативної бази, щоб керівник не мав сумнівів у правильності своїх кроків.

Вже сьогодні слід думати про майбутнє! За свідченнями учених, в умовах карантину різного рівня жорсткості із нечуваними досі санітарними нормами нам ще прийде жити і, найголовніше, працювати, як мінімум років зо два, а це виклик для усієї системи організації освітнього процесу і оплати праці працівників у таких умовах. Тож, маю надію на швидку появу навіть не змін, а нової постанови уряду «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки», де було б враховано особливості роботи у посткарантинний період з поділом на підгрупи усіх без винятку дисциплін, збільшення частки індивідуальних занять і консультацій, діяльність проектних груп.

Звичайно ж, нині більше запитань ніж відповідей, але оплата з орієнтацією на «горлові» години – це точно не модель майбутнього, особливо в умовах карантинних обмежень будь-якого рівня.

3. Як Ви плануєте проводити прийом студентів?

Тут я не буду оригінальним, якщо скажу, що ні освітні заклади, ні МОН, ні Кабмін, ні навіть ВООЗ не знають, коли рівень захворюваності на COVID-19 дозволить працювати у «фізичних» стінах закладів освіти. Режим вступної кампанії у стінах коледжу був би найприйнятніший – достатньо часу, викладацького та технічного ресурсів для проведення вступних випробувань у закладі із дотриманням розумних санітарних норм.

Проте ми готові до будь-якого сценарію! Напрацьовано механізми дистанційного тестового випробування та усних співбесід з дисциплін, винесених на вступні екзамени. Розглядаємо навіть можливість створення віддалених «онлайн-вікон», коли у центрах ОТГ у приміщеннях шкіл або інших установ за участю працівника коледжу і на нашому обладнанні створювали б можливість вступного випробування онлайн – і дістатися вступнику до центральної садиби простіше, і забезпечення ідентифікації вступника безсумнівне.

Якщо говорити про виклики, то найбільше нас непокоїть те, що батьки дев'ятикласників не захочуть ускладнювати собі і своїм дітям життя цьогорічним вступом. Вирішать на сімейній нараді, що з огляду на епідемію, хай дитина ще два роки поживе

вдома і відправлять своє чадо до десятого класу. Ймовірність такого розвитку подій, за нашими дослідженнями, дуже висока.

Що ж до вступників на основі повної загальної середньої освіти, це взагалі просто: норми проведення ЗНО цілком відповідають чинним санітарним нормам; заяви онлайн і автоматизовані рейтинги ЄДЕБО усе вирішують за нас. Останнє слово ж лишається за вступником.

4. Чи отримали Ви важливу інформацію з групи «CLUB директорів» на період дистанційної роботи?

Чудова ініціатива, яку підтримав відразу, як тільки отримав запрошення.

Знаю з досвіду роботи Ради директорів Волині, що більшого обсягу актуальної інформації, ніж зі спілкування з колегами, не почерпнеш ні з інтернету, ні з преси. Окрема подяка за паралельні аналогічні групи для заступників, завідувачів відділень і бухгалтерів.

Приємно, що модератори спільноти постійно систематизують питання, що непокоять керівників коледжів, запрошують для надання авторитетних відповідей на болючі питання, чинних працівників МОН.

Завдяки цьому «Клубу» зникло відчуття, що до колишніх ВНЗ I-II рівнів акредитації, а тепер – закладів фахової передвищої освіти усім байдуже.

Маємо надію на краще!

Інтерв'ю взяла
Леся ЩЕРБАКОВА,
Науково-методичний
центр ВФПО

ГЕНЕТИЧНИЙ КОД УКРАЇНЦІВ

У культурі кожного народу є речі, які відображають його особливу національну традицію. В Україні таким символом є вишиванка – «унікальний генетичний код» з оберегами, символами та знаками. День вишиванки відносно нове народне свято. Цей день не є офіційним, але відзначають його не тільки в Україні, але й за її межами – українці та всі прихильні до нас та до нашої культури люди. Його відзначають у третій четвер травня. Цього року День вишиванки припадає на 21 травня.

Історія Дня вишиванки. Свято було засноване в Чернівцях у 2006 році за ініціативи студентської молоді факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Тоді було запропоновано один день присвятити вишиванці. Спочатку акцію підтримали кілька десятків студентів і викладачів університету, але у подальшому свято вийшло на всеукраїнський рівень, до нього приєдналася

українська діаспора по всьому світу, а також усі охочі підтримати Україну.

Щороку колективи, родини та всі охочі змагаються за звання кращих у своїх вишиванках. Це патріотичне змагання розпочалося у 2014 році, коли вперше провели всеукраїнський фотоконкурс «Моя родина у вишиванці». До організаторів свята надсилали світлини не лише з міст і сіл України, а й з 8 країн світу: Канади, США, Італії, Німеччини, Франції, Росії, Румунії, Португалії.

Цього року з відомих усім причин проведення масштабних заходів буде неможливим, тому люди вдаються до оригінальності і придумують різноманітні флешмоби. Наприклад, на Херсонщині, оголошено обласну акцію «Одягнемо свій край у вишиванку» – мешканців області закликають розпочати підготовку до Всесвітнього Дня вишиванки та прикрасити у традиційні орнаменти вишиванок будівлі, присадибні ділянки, подвір'я,

а фото викладати у соцмережах. У місті Дрогобич вже запустили флешмоб/фотоконкурс, аби люди змогли продемонструвати красу своєї вишиваної сорочки і захисної маски, невід'ємного «аксесуару» сьогодні. Свої фото можна надсилати на адресу групи у мережі Facebook «День вишиванки у Дрогобичі». У Маріуполі запустили всеукраїнський флешмоб до Дня вишиванки «Код Єдності». Творчі колективи в національних костюмах записують

відеоролики, на яких всі учасники сольо або колективно читають вірш «Одягни свою чудову вишиванку» Надії Красоткіної, після цього буде створено загальне відео на професійній студії тощо. Отже, слідкуйте за анонсами подій свого міста та долучайтеся до святкування Дня вишиванки онлайн, завантажуйте свої фото в соціальні мережі з хештегом #деньвишиванки2020.

ВИШИТА СОРОЧКА ЯК СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДУШІ

Вишита сорочка заслуговує на увагу модників не лише у **День вишиванки**, який святкують у третій четвер травня – **21 травня**. І не лише в Україні це є символічний день єдності українців. У соціальних мережах люди поширюють свої світліни у вишиванках і кажуть, що це тренд, особливо модні синьо-жовті кольори. Однак, чи не втрачається в гонитві за трендом сакральність вишивки? Вона стала важливою частиною гардеробу не тільки українців, а й зарубіжних зірок, серед яких Адель, Ніколь Кідман, Річард Бренсон та інші. Не дивно, адже сьогодні вишиванка поєднує в собі сучасні фасони, модні кольорові рішення та цікаві інтерпретації традиційних орнаментів. Особливо цінно, коли вона, як і в давнину, є не лише гарним елементом одягу, а й має символічне значення. Візерунки, що прикрашають сорочки, можуть стати оберегом для власника вишиванки. Знавці традиційних взорів стверджують, що, до прикладу, **решітчастий орнамент** символізує родючість та плодючість, **ромб** – життя, багатство, **дуб** – довголіття, **калина** – красу. Однак, не радять чоловікам носити сорочки з вишитими квітами, щоби не втрачали своїх сил, а жінкам не варто вбиратися у вишиванки з маками – хоч і гарні, а втім символізують скорботу. Бажано, щоб у вишиванки були обшиті краї – це захищає людину. А найсильнішим оберегом вважається сорочка, яку

вишила матір, а також та, що походить із регіону, де ви народилися.

Музей українського костюма та української писанки Науково-методичного центру ВФПО (<http://nmc-vfpo.com/virtualna-podorozh/>) в своїй експозиції має велику кількість жіночих і чоловічих вишиванок різних регіонів України! Кожен регіон України має свої особливості. Про їх розмаїття може свідчити лише перелік типових узорів волинського краю: цвіткі, хміль, лапятий хміль, хмелик, лапятий хмелик, виноград, ягідний хміль, хміль ягідки, хрести гречкою, хрести, безконечник, хрести повії, купчаті, кукурузка, огірочки на дві половинки, зірки, кошечки, сокирки, копита, копитка, розбиті хрести, хрести, сливочки, дубове листя, полоничник на дві половинки, полоничник хрещатий, полоничник тощо!

І так – у кожній області. Тому можна сказати, що кожен регіон України може похвалитися своїм унікальними вишиванками. Вони відрізняються фасонами, кольором, способом вишивання, орнаментом і візерунками. Одна з найоригінальніших вишиванок – борщівська. Така сорочка розшита чорними нитками. Є легенда, що коли турки і татари знищили практично всіх чоловіків у Борщеві, жінки цього і сусідських поселень протягом декількох поколінь одягали саме такі чорно-білі сорочки в знак скорботи та печалі.

Сорочка це письмо.. Однак вишита сорочка не може бути повсякденним вбранням, бо несе у собі сильну енергетику, це праця, думки людини, яка вишивала, не може бути предметом хизування, на кшталт, чия дорожка чи давніша, чи виміром патріотизму. Вишиту сорочку потрібно відчувати і найдорожча та, що вишита власними руками з любов'ю.

Відомо, що найдавніші сорочки склалися саме із шести чотирикутників різної величини, співвідношення між якими давало так звану золоту пропорцію. З'єднували чотирикутники між собою чорними нитками у формі хрестиків. Адже хрест був наділений силою розтинати, знищувати злу енергію, а чорний колір її поглинати. Тож не дарма в Україні людей, яким таланить у важких життєвих ситуаціях, щасливчиків, називають народженими в сорочці. За цим висловом криється глибокий зміст.

Сорочка (особливо чоловіча) – символ кохання й вірності. У давньому замовляні говорилося: «Якою білою є сорочка на тілі, таким щоб і чоловік до жінки був». Кожна дівчина повинна була вишити сорочку своєму майбутньому чоловікові. І не просто так, а для того, щоб знати – вірний він їй чи ні.

Вишиваючи сорочку, дівчата нашіпували старовинне заклинання. Вважалося, якщо сорочка втратить свою білизну після чергового прання, отже, як кажуть в народі: «скочив чоловік у гречку». А ще розповідають, що чумаки довіряли прання своєї сорочки тільки одній дівчині. Інші жінки до такого сакрального ритуалу не допускалися. Так чумаки підтверджували вірність своїй коханій.

Перші вишиванки відігравали не стільки функцію одягу, як, за повір'ями, оберігали їх власників від зла. Саме тому сорочки оздоблювали візерунками на рукавах, комірах, подолі так, щоб малюнок торкався тіла. Для кожного ритуалу була осо-

блива вишиванка. Дітям при народженні дарували вишиту сорочку, аби та оберігала їх від злих духів.

Нині вишиванка переживає піднесення і відродження, адже українці згуртувалися так, як ніколи, з любов'ю підтримуючи власні традиції. Елементи української вишивки все частіше використовуються в дизайні одягу, і не лише українці – навіть голлівудські красуні залюбки одягають ніжну вишиту вдяганку. Тепер носити вишиванку стало не тільки патріотично, а й модно та ексклюзивно. Сьогодні етнобренди намагаються переплітати у вишиванках сучасне та минуле. Так народжуються цікаві стилізації традиційних орнаментів, поєднуються стародавні взори та сучасні матеріали, трендові фасони. Щоби мати стильний вигляд, дизайнери радять обирати вишиванки з лаконічним декором, наприклад, прикрашені вишивкою тон в тон. Їх можна сміливо комбінувати з сучасним повсякденним одягом: вишиті сорочки добре пасують до джинсів, максіспідниць. Більш діловий образ можна створити завдяки дуету вишиванки зі спідницею-олівцем, брюками модного крою, подовженим жилетом. Цікавим рішенням також є парні, а то й сімейні вишиванки, об'єднані одним стилем.

І на останок – першим модником у вишиванці був Іван Франко, який поєднав вишиванку з буденним одягом, а саме з піджаком. У такому вигляді письменник зображений на 20-гривневій купюрі.

Тож запрошуємо, Вас, шановні поціновувачі української культури в Музей українського костюма та української писанки помилуватися красою та доторкнутися до історії вишиванки – основних її етапів, кожен з яких – цікавий факт, який, можливо, відомий не всім

Ірина СТЕПАНОВА

Науково-методичний центр ВФПО

ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ФАХОВУ ПЕРЕДВИЩУ ОСВІТУ»

«Ми самі є ті зміни, яких ми хочемо у світі»
М. Ганді

(проект наказу МОН України «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 30 жовтня 2019 року № 1350»), оприлюднений для громадського обговорення 6 травня 2020 р. Затверджено персональний склад сектору фахової передвищої освіти Науково-методичної ради МОН; оголошено конкурсний відбір до науково-методичних комісій (підкомісій) зазначеного сектору.

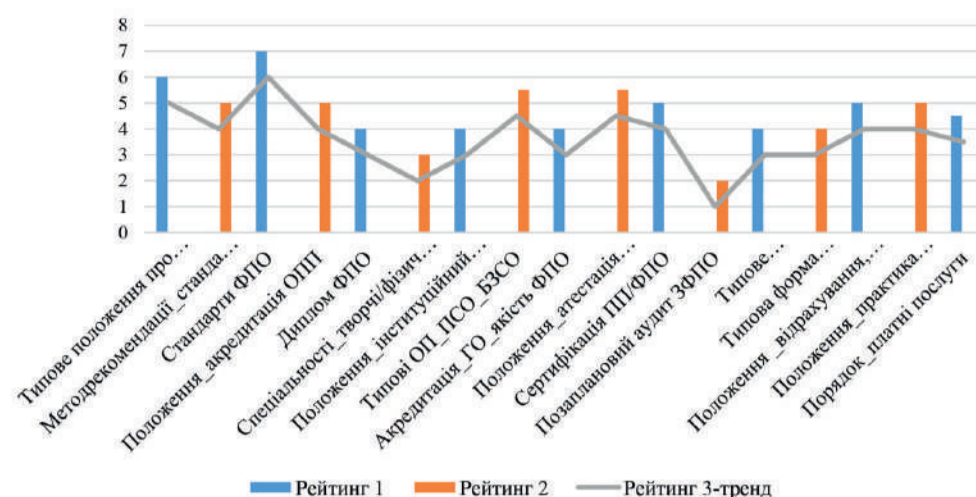
Поряд з тим, імплементація Закону передбачає заходи, які виходять за межі Наказу. Постатейний аналіз Закону дозволив виокремити ще 17 підзаконних нормативно-правових актів, які слід розробити і затвердити з умовним дедлайном 9 серпня 2021 р. згідно з пунктом 3 частини 4 Розділу XIV «ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ» Закону України «Про фахову передвищу освіту» (діаграма 1).

Визначення пріоритетності (рейтинги) вказаних нормативно-правових актів є авторським і не відображає офіційну позицію органів влади і управління. Наприклад, актуальним (на наш погляд) для забезпечення і розвитку матеріально-технічної бази закладів фахової передвищої освіти є Порядок надання платних освітніх та інших послуг державними та комунальними закладами фахової передвищої освіти, які мають статус бюджетних установ або неприбуткових закладів освіти, а також порядок визначення вартості таких послуг. Очікування спільноти базуються на «перезавантаженні» правовідносин у цій сфері, адже спроможність закладу, можливості до розвитку визначаються його вмінням ефективно залучати і раціонально використовувати

Ухвалення Закону України «Про фахову передвищу освіту» (далі – Закон) зумовило необхідність розробки і затвердження плану заходів з його імплементації.

Наказом МОН від 24.09.2019 № 1228 «Про затвердження плану заходів з організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII «Про фахову передвищу освіту»» (далі – Наказ) визначено розробку і затвердження 49 нормативно-правових актів (проектів законів, постанов КМУ, наказів різних міністерств) впродовж 2019–2021 років.

Виконання Наказу триває: життєво необхідним в умовах коронавірусної інфекції став проект змін до Умов прийому

Діаграма 1. НПА* з «умовним дедлайном» 09.08.2021. _ЗУПФПО

ти ресурси. Проте надмірна регламентація, зарегульованість цієї чутливої сфери стали системним бар'єром у справі вирішення цілої низки проблем (від термомодернізації і питань пожежної безпеки до придбання комп'ютерів і програмного забезпечення).

Логіка визначення тренду будувалася на підставі таких чинників: стандарти фахової передвищої освіти – фундамент освітнього процесу; на другому місці – Типове положення про організацію освітнього процесу (за аналогією з Цивільним кодексом України – «другою Конституцією» як кажуть юристи) тощо.

«Умовний дедлайн» визначено на підставі пункту 3 частини 4 Розділу XIV «ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ» Закону, оскільки в тексті Закону немає безпосередньо визначених дедлайнів щодо вказаних НПА.

Порядок сертифікації педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти вказано у пункті 18 частини 1 статті 13 Закону, але є бланкетна норма (частина 3 статті 24 Закону) про проведення сертифікації у порядку, визначеному Законом України «Про освіту», тому у цьому випадку слід застосовувати норму базового Закону України «Про освіту».

Якщо НПА, визначені Наказом, наперед являють собою акти КМУ (навіть у випадку подання ним, як суб'єктом законодавчої ініціативи, проектів змін до законів), то вказані у діаграмі акти є актами МОН.

У цьому контексті генеральними вбачаються дві тези для осмислення розвитку імплементації Закону: 1) вирішення поставлених завдань вимагає створення у структурі МОН підрозділу з питань фахової передвищої освіти; 2) імплементація Закону України «Про вищу освіту» (як прецедент) визначає більш прагматичний підхід до ситуації і дозволяє з «критичним оптимізмом» оцінювати реалістичність дати 09.08.2021.

Внаслідок карантинного і посткарантинних впливів як ніколи велике значення матимуть активності спільноти фахової передвищої освіти у формах участі в громадських обговореннях проектів НПА, діяльності робочих груп, виступах на медійних майданчиках, поданні пропозицій, виявленні діяльної і конструктивної позиції у будь-яких інших проявах.

Наступні 2–4 роки стануть часом активної роботи з імплементації Закону, тому від професійних характеристик делегованих спільноті для участі у цьому процесі представників залежатиме якість освітнього середовища нового рівня освіти як запорука підготовки конкурентоздатного, мобільного, адаптивного щодо викликів життя і вимог ринку праці випускника.

Володимир ЗЕЛЕНИЙ,
директор Верхньодніпровського коледжу Дніпровського ДАЕУ

Як дистанційно проводити сесію та атестацію студентів

Міністерство освіти і науки розробило методичні рекомендації закладам фахової передвищої та вищої освіти щодо проведення семестрового оцінювання студентів, а також захистів дипломних робіт і складання атестаційних іспитів. Відповідний лист МОН надіслало керівникам закладів 14 травня 2020 року.

МОН рекомендує закладам використовувати єдиний інструмент комунікацій під час проведення оцінювання та атестації студентів та закріпити його у власних нормативних документах. А вченим радам варто внести зміни та доповнення до Положень про організацію освітнього процесу та/або Положень про екзаменаційну комісію та передбачити в цих документах застосування запропонованих

заходів для дистанційного проведення оцінювання.

У листі Міністерство звертає увагу закладів на важливість забезпечення належного контролю, зокрема використання авторизованого доступу до комунікаційних інструментів, фіксацію часу початку та завершення виконання студентом завдання, використання алгоритмів випадкового вибору завдань тощо.

У методичних рекомендаціях МОН надало алгоритми проведення поточного та семестрового контролю, а також атестації та її документального супроводу. Міністерство пропонує закладам проводити захисти кваліфікаційних робіт із використанням відеозв'язку. А паперовий примірник кваліфікаційної роботи з власноручним підписом здо-

бувача може бути надісланий поштою заздалегідь до екзаменаційної комісії, або ж, за умови використання в закладі електронного документообігу, електронний примірник, засвідчений кваліфікованим електронним цифровим підписом.

Інформація з офіційного сайту МОН <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-distancijno-provoditi-sesiyu-ta-atestaciyu-studentiv-mon-nadislalo-universitetam-i-koledzham-metodichni-rekomendaciyi>

ЗУМІНАРИ 16x4: як вийти з карантину сильнішими

Молодіжна організація «СТАН» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) проводить серію онлайн-лекцій, які об'єднані загальною темою: Як вийти з карантину сильнішими.

Зумінари (онлайн-лекції) 16x4 – це курс із 16 мінілекцій по 16 хвилин, що розділений на 4 онлайн-події. У ролі спікерів психологи, маркетологи, блогери, фахівці з пошуку ресурсів і не тільки. За одну подію (тривалістю трохи більше години) ви встигаєте почути одразу чотирьох експертів, які коротко й по суті розкажуть про актуальні навички – від стресостійкості до цифрового маркетингу. У сумі 16 навичок за 4 години.

Усі лекції проводять на платформі Zoom, що дозволяє не тільки послухати, а й поставити питання спікеру(ці).

Теми і дати зумінарів:

18 травня 19:00 – інформаційна гігієна та медіаменеджмент. Як фільтрують стрічку редактори ЗМІ і тренери з критичного мислення;

28 травня 19:00 – цифрові інструменти, які допоможуть перенести роботу в онлайн. Вчимося у блогерів/ок та діджитал-фахівців/чинь;

5 червня 19:00 – психоемоційне відновлення після карантину. Прокачуємо стресостійкість +сеанс арт-терапії;

25 червня 19:00 – пошук ресурсів та управління проектами від проєктних менеджерів, які виграють мільйонні гранти.

Реєстрація на подію за посиланням: <https://cutt.ly/vybiYje>

Участь безкоштовна. Одна людина може долучитися до двох і більше подій.

СТАТУТ БЕЗ ПОМИЛОК: КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ, ЯКІ ВАРТО ВРАХУВАТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ця стаття розкриває зміст помилок, які часто не враховують розробники статутів, що унеможливорює швидке їх затвердження та подальше функціонування

Кожен керівник закладу освіти стикався з труднощами під час внесення змін до статуту. Як правильно його оформити? У якій послідовності викладати інформацію? Хто має його затвердити? Ці та інші питання можуть виникнути навіть у досвідченого керівника. Як же зробити все правильно та відповідно до вимог законодавства та чи потрібно взагалі щось змінювати?

У розділі XIV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про фахову передвищу освіту» звучить: «вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, які в системі вищої освіти здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста і до 2020 року не отримують статусу коледжу відповідно до Закону України «Про вищу освіту», набувають статус закладу фахової передвищої освіти».

«Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про фахову передвищу освіту» містять норму такого змісту: «рекомендувати засновникам вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які набувають статусу закладів фахової передвищої освіти, до 1 червня 2021 року привнести організаційно-правовий статус та установчі документи закладів у відповідність із цим Законом».

Юридична особа має статус закладу фахової передвищої освіти, якщо вона отримала ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти і така діяльність є основним видом діяльності цієї юридичної особи.

Відповідно до частини 4 статті 27 Закону України «Про фахову передвищу освіту» «заклад фахової передвищої освіти діє на основі власного статуту. Структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері фахової передвищої освіти, діє на основі положення».

Статут погоджує вищий колегіальний орган громадського самоврядування за поданням колегіального органу управління та затверджує засновник (засновники). Положення закладу фахової передвищої освіти, який є структурним підрозділом закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, затверджують у порядку, визначеному установчим документом закладу вищої освіти.

Відповідно до абзацу 2 частини 4 статті 27 Закону України «Про фахову передвищу освіту» статут закладу фахової передвищої освіти має містити:

1) повне найменування із зазначенням типу закладу фахової передвищої освіти, його правосуб'єктність, місцезнаходжен-

ня, дату прийняття рішення про його утворення;

2) концепцію освітньої діяльності закладу фахової передвищої освіти;

3) права та обов'язки засновника (засновників);

4) обсяг основних засобів (розмір статутного капіталу), наданих засновником (засновниками), станом на 1 січня календарного року, що відповідає даті затвердження статуту;

5) повноваження органів управління та органів громадського самоврядування закладу фахової передвищої освіти;

6) права та обов'язки керівника закладу фахової передвищої освіти;

7) порядок обрання представників до органів громадського самоврядування;

8) підстави дострокового розірвання контракту з керівником закладу фахової передвищої освіти;

9) джерела надходження і порядок використання коштів та майна закладу фахової передвищої освіти;

10) порядок звітності та контролю за провадженням фінансово-господарської діяльності;

11) порядок внесення змін до установчих документів закладу фахової передвищої освіти;

12) порядок реорганізації та ліквідації закладу фахової передвищої освіти.

Статут закладу фахової передвищої освіти може містити й інші положення щодо особливостей утворення і діяльності такого закладу.

Статут закладу фахової передвищої освіти не може суперечити законодавству.

Положення про структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері фахової передвищої освіти, має містити передбачену для статутів закладів фахової передвищої освіти інформацію з урахуванням особливостей свого організаційно-правового статусу.

Слід звернути увагу на «Методичні рекомендації щодо розроблення установчих документів закладів фахової передвищої освіти», затверджені наказом МОН від 28.12.2019 №1645 (далі – Методичні рекомендації). Цей документ містить інформацію щодо розділів, а також особливостей та доцільності створення кожного розділу статуту (положення) та вказує, на які аспекти варто звернути увагу під час складання установчих документів. Методичними рекомендаціями визначено складові, які має містити статут (положення).

Все це слугує допоміжною основою у створенні установчого документа. До

речі, дефініції «установчі документи» чинне законодавство не дає, наводячи лише їх перелік та вимоги до змісту. Проте в науковій літературі їх прийнято визначати як документи установлені законом форми та змісту, на підставі яких створюють суб'єкти господарювання.

Особливість установчих документів та їх відмінність від інших документів, потрібних для створення та легалізації юридичної особи, полягає в тому, що установчі документи визначають правовий статус організації та за своїм характером є локальними нормативними актами. Норми установчих документів (якщо вони не суперечать закону) обов'язкові не лише для учасників, але й для інших осіб. Установчі документи – це своєрідний закон для конкретної юридичної особи.

Для правильності створення статуту (положення) трохи замало лише звертати увагу на зміст і послідовність розділів чи наповнення кожного з них. Потрібно звернути увагу на затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року N 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності». Ця Інструкція встановлює вимоги щодо документування та організації роботи з документами, створеними у паперовій формі.

Під час підготовки статуту (положення) варто уникати повторів, а також слів і зворотів, що не несуть змістовне навантаження. Під час укладання статуту (положення) слід дотримуватися офіційно-ділового стилю. Він ґрунтується на логічній основі. Найважливішим у ньому є послідовність і точність викладу актів, документальність, об'єктивність оцінок, гранична чіткість, емоційно-експресивна нейтральність вислову. Цей стиль відзначається чіткими вимогами до лексики й фразеології.

У Методичних рекомендаціях рекомендовано викладати однозначно і не до-

пускати різного тлумачення положення установчого документа.

Не слід вживати слова й терміни іншомовного походження за наявності рівнозначних слів і термінів державною мовою. Аббревіатури (крім загальноживаних) та позначення допускають тільки після наведення повних назв (найменувань) чи відповідних пояснень.

У тексті установчого документа рекомендовано наводити повні найменування державних органів або їх офіційні скорочення, зазначені у відповідних законах, положеннях.

Коли документ сформовано, варто його перевірити не лише на відсутність граматичних помилок, а також звернути увагу на правильність оформлення, що часто є підставою для відправлення статуту на доопрацювання.

Методичні рекомендації передбачають, що «для закладів фахової передвищої освіти (юридичних осіб) установчий документ, що подається на затвердження до засновника або уповноваженого ним органу, має бути підписаний керівником закладу фахової передвищої освіти та завірений печаткою (за наявності), прошитий, сторінки пронумеровані, на звороті прописом зазначається кількість аркушів, засвідчується підписом керівника закладу фахової передвищої освіти та печаткою (за наявності)».

У разі наведення в установчому документі назв розпорядчих документів рекомендовано додати такі акти у роздрукованому вигляді до пакета документів.

У разі зазначення в установчому документі права здійснювати діяльність, що потребує певних дозволів (ліцензій), рекомендовано також їх додавати як копії відповідних документів.

Ірина БЕРЕЗЕНКО,
юристоконсульт
Науково-методичний центр ВФПО

Як розпізнати ФЕЙК

Інформація, що оточує нас, стала такою самою невід'ємною частиною нашого життя, як вода і повітря. І так само вона може бути як корисною та цілющою, так і «отруїти» людину, ввести в оману і зашкодити. Як розпізнати правду і відрізнити її від фейків, як не потрапити на гачок сумнівних джерел і впевнено почуватися в інформаційному просторі?

Відповіді на ці питання я знайшла, пройшовши онлайн-курс «Фактчек: довіряй – перевіряй» на платформі EdEra. Курс створено за участі VoxUkraine – незалежної та незаангажованої аналітичної платформи, яку заснувала та очолює команда досвідчених і висококваліфікованих економістів і юристів, що працюють в Україні та за кордоном.

Fake in the air

Фейк – підробка, шахрайство, вигадка, щось несправжнє. Часто це слово вживають в інформаційній сфері. Це подання фактів у спотвореному вигляді або свідомо неправдивої, неповної інформації, спосіб маніпуляції свідомістю людей для того, щоб підштовхнути їх до вчинків чи думок, які потрібні маніпулятору.

Деякі фейки створюють заради популярності та підписників. Часом таким займаються онлайн-ЗМІ заради більшої кількості кліків, а отже, грошей від реклами. Може так статися, що сторінка, на яку ви підписалися завдяки фейку, почала просувати якогось політика або товар. Але ви завжди можете від неї відписатися.

У глобальному масштабі фейки здатні змінювати життя цілих країн, призвести до справжньої ворожнечі та людських смертей. Тоді вони стають небезпечними і перетворюються на зброю.

Але чому ж люди схильні довіряти фейкам? Давайте розбиратися.

Група вчених з університетів Темпл та Вілланова ще у 1977 році виявила, що люди схильні ідентифікувати інформацію як правдиву, якщо вже чули її кілька разів. Це явище назвали ефектом ілюзії правди або ефектом повторення. Отже, що більше інформаційного галасу, то вища ймовірність, що люди в це повірять.

А ви ніколи не опинилися всередині інформаційної бульбашки? Впевнена, що всі ми там були. Ефект інформаційної бульбашки [filter bubble] – обмежений інформаційний простір, де світ ми сприймаємо однобоко та відповідно до наших уявлень.

Інформаційні бульбашки створюють завдяки феномену «помилки підтвердження» (confirmation bias) – схильності людини знаходити з-поміж усієї інформації саме ту, що підтвер-

джуватиме її думку та позицію.

Ми часто дивуємося, коли у соціальних мережах, наприклад у фейсбуці, бачимо багато інформації і тверджень на підтримку нашим вподобанням і переконанням. Начебто, мережа читає наші думки. Все просто. Ми колись поставили «лайк» якомусь допису або прокоментували думку, з якою погоджуємося. Протилежна позиція ніби зникає з нашого поля зору. І навпаки, тепер ми бачимо і підсвідомо далі шукаємо ту інформацію, яка підтверджує наше судження. Так ми опиняємося у середовищі людей, з думкою яких погоджуємося.

Інформаційні бульбашки – зручне середовище для поширення фейків. Якщо фейк потрапив у вашу бульбашку, інформаційний простір переповниться неправдивою інформацією. І тому, найімовірніше, ви в неї повірите.

Не дивуйтеся, але фейки можуть змінювати наше минуле та спогади! Журналісти видання Slate у 2010 році вигадали п'ять подій з історії США, а потім запитали своїх читачів, чи пам'ятають вони ці події. Виявилось, що майже 27% читачів відповіли, що пригадують одну з фейкових історій і вважають її справжньою.

Елізабет Лофтус, психолог з Каліфорнійського університету, давно досліджує формування фальшивої пам'яті. Вона – одна з авторів концепції «**ефекту хибної інформації**». Цей ефект з'являється, коли людина намагається щось пригадати. Спогади стають менш точними, деякі епізоди спотворюються, тому що з'являється інформація після події, пост-фактум. Вона змінює наше сприйняття минулого, і, як наслідок, самі спогади. Наша піддатливість призводить до того, що нашу пам'ять можуть трансформувати інші люди та соціальні очікування, коли ми неусвідомо підлаштовуємося під вимоги та звички оточення. Людина також здатна пам'ятати саму інформацію, але помилятися щодо джерела її походження.

Фейки подібні вірусу, їх поширюють у шість разів швидше за правду. Про це йшлося в дослідженні, опублікованому в березні 2018 року в журналі Science. Тоді проаналізували масив даних правдивих та фейкових повідомлень у твіттері за період з 2006 по 2017 рік. А це – понад сто тисяч історій, поширених 4,5 млн разів. Виявилось, що фейкові історії більше подобаються користувачам, їх краще поширюють. Головний висновок цього дослідження невтішний: правда не може конкурувати з фейковими новинами.

Люди також активніше поширюють інформацію, що містить

емоцію негативу, злості. До такого висновку дійшли дослідники китайського аналогу твіттеру – соцмережі Weibo. Вони виявили, що поганим новинам частіше надають перевагу.

Телебачення – наше все

Невичерпне джерело фейків – телебачення, до того ж воно і досі залишається основним джерелом інформації для більшості українців.

За результатами дослідження «У-Медіа», яке впродовж 2015–2018 років проводила організація Інтерньюз, у 2018 році частка опитуваних, що використовували телебачення як джерело новин, становила 77%. На другому місці – онлайн-медіа. Ними користуються 60% респондентів. На соціальні мережі припадає 53%.

Сьогодні порушенням журналістських стандартів грішать майже на всіх телеканалах. Більшість новинних телеканалів зв'язані з політичними силами. Як мінімум, це означає великий конфлікт інтересів. На це потрібно зважати, якщо телебачення – ваше головне джерело новин.

Не допускайте, щоб вам брехали з екрана телевізора! У книжці «Мова тіла брехунів» психолог Ліліан Гласс зазначає, що людина, яка бреше:

- повторює одні й ті самі фрази та слова, щоб переконати слухачів;
- намагається надати багато непотрібної інформації, щоб заплутати слухача;
- інстинктивно торкається або прикриває свій рот руками;
- пильно контролює своє тіло, не може розслабитися;
- вороже ставиться до складних запитань, ухиляється від відповіді.

Просто ігноруйте інформацію від таких осіб!

Маніпуляція небезпечніша за брехню, адже вона частково містить правдиві дані, а отже, люди швидше в неї повірять. На думку фахівців, політики часто маніпулюють, використовуючи такі методи: правдиві дані разом з некоректними висновками; некоректні дані поряд з правдивими; коректна інформація, в якій бракує важливих даних. Щоб уникнути подібних маніпуляцій політиків, вмикайте критичне мислення та не вірте їм на слово. Велика проблема багатьох українських ЗМІ – так звана джінса, замовна оплачувана інформація, мета якої – створення позитивного чи негативного іміджу конкретної людини, політика, партії, товарів тощо. Так медіа втрачають довіру і повагу своїх користувачів.

Часто ми довіряємо інформації, яка є результатом того чи іншого опитування. Але не варто сподіватися, що на всі опитування можна поспішатися. Так само, якщо хтось посилається на нау-

кове дослідження, це ще не означає, що воно правдиве. Завжди перевіряйте джерела.

Шукаємо, звідки «ноги ростуть»

Багато фейкової інформації поширюють невідомі онлайн-видання. Перевірити їх достовірність допоможуть ці прості поради.

1. Перевірте інтернет-адресу. Фейкові новини часто поширюють маленькі інтернет-ресурси, за якими казна-хто стоїть. Якщо ви натрапили на новину з невідомого сайту і готові в неї повірити, почніть з назви та адреси ресурсу. Якщо назва схожа на назву відомого видання, можливо, це медіа створено, щоб ввести в оману людей, які неухважно читають. Коли назва та дизайн схожі, можна й не помітити, що це інший ресурс.

Перевірте власника домену. Це можна зробити, скопіювавши адресу сайту і вставивши у відповідне вікно, на таких ресурсах: <https://who.is/>, <http://whois.domaintools.com/>, <https://whois.net/>, <https://www.netim.com/domain-name/whois-search.html>, <https://www.name.com/whois-lookup>, <http://www.register.com/whois.rcmx>, <https://mxttoolbox.com/whois.aspx>

Так можна подивитися, де було зареєстровано сайт, коли, хто і навіть де його купили.

2. Дізнайтеся, як давно працює сайт. З погляду якості, краще, якщо медіа працює багато років. Втім, є і нові медіа, яким можна довіряти. Тоді важливу роль відіграють редактори та журналісти видання. Якщо вони давно працюють у цій сфері і мають гарну репутацію, то найімовірніше, відповідально ставитимуться і до якості нового медіа.

3. Дізнайтеся про власників сайту. Подивіться, чи є розділ «Про нас» і яка там інформація. Добре, якщо там є відомості про засновників, тих, хто працює на сайті, теми видання.

Після перевірки, якщо ви впевнені, що сайту можна довіряти, за матеріалом стоїть конкретна людина, а інформація

пройшла хоча б базову перевірку – фактчек, можна поділитися нею з іншими.

Довіряйте перевіреним джерелам.

Під час роботи нам потрібно використовувати різного роду дані. Звичайно, варто довіряти офіційним джерелам, вітчизняним та зарубіжним, що мають великий кредит довіри.

З-поміж рейтингів є декілька основних, які часто згадують та використовують журналісти та аналітики: Doing Business, Глобальний індекс інновацій, Індекс сприйняття корупції, Світовий індекс свободи преси. Щодо міжнародних даних, фахівці радять такі якісні бази даних: The World Factbook, база Міжнародного Валютного Фонду та World Bank Open Data від Світового банку.

Не вір очам своїм

Декілька слів про те, як розпізнати фейкові фото і відео.

Уважно придивіться до фотографії. Оцініть її візуально, визначте, чи якісна вона, чи усі її частини виглядають однаково, збігаються за кольором і світлом. Можна спробувати пошукати ім'я фотографа. Так ви дізнаєтеся, чи він взагалі існує.

Найпростіший спосіб перевірити зображення – пошукати його на сайті images.google.com. Такий пошук ще називають реверсивним (або оберненим), адже ми шукаємо у зворотному порядку. Крім того, можна скористатися іншими онлайн-сервісами: Image Edited, який дозволяє перевірити, чи файл редагували, а також отримати дані про фотокамеру; fotoforensics.com показує, які частини фото однакові, а які значно відрізняються, а отже, найімовірніше, їх було відредаговано; інструмент exifdata.com покаже мета-дані фотографії: дату та час зйомки, витримку, роздільну здатність, камеру, на яку зробили фото, інші технічні параметри.

Інструментів для перевірки відео нині небагато, тут допоможе, здебільшого, логіка та уважність. Якщо у вас виникли сумніви щодо правдивості відео,

Продовження на стор. 5 ►

зверніть увагу на його якість. Підозріле відео може мати різні формати. Варто звернути увагу й на озвучування. Адже текст, який супроводжує відео, може суттєво впливати на наше сприйняття.

Важливо дізнатися, хто автор каналу, на якому опубліковане відео. Краще не довіряти відео, якщо канал виглядає підозріло. Наприклад, немає аватарки конкретної людини або організації, опису каналу, посилань на офіційний сайт чи інші соціальні медіа. Якщо ви натрапили на популярне відео, але сумніваєтеся, що воно справжнє, зверніть увагу на коментарі. Можливо, що хтось вже його спростував. Також можна пошукати ролик за ключовими словами і побачити, чи є інші варіанти відео. Пам'ятайте, що будь-яке відео – це набір світлин. Отже, можна робити скріншоти й перевіряти їх як фото.

За допомогою таких інструментів, як invid-project, що дозволяє проаналізувати скріншоти, подивитися метадані, авторські права, пошукати аналогічне відео в твіттері або YouTube; Youtube DataViewer; youtube.github.io/

geo-search-tool/search.html – перегляду відео за географічною локацією, можна багато чого дізнатися про відео.

Отже, підсумуємо, як відрізнити фейк від правди?

Для перевірки будь-якої інформації використовуйте такі прості правила.

1. Визначте джерело інформації, яке видання першим написало про ту чи іншу подію. Якщо у вас є сумніви, спробуйте **перевірити інформацію** у великих інформаційних агенціях або виданнях: Інтерфакс, УНІАН, Укрінформ, Українські новини. Також новини публікують великі онлайн-видання. Якщо новину написано на основі анонімних джерел, перевірити цю інформацію буде важко. Тому не поширюйте, поки офіційні джерела не підтвердять її.

2. Друге правило стосується **емоцій** в тексті. Якщо лексика надто емоційна, викликає обурення або, навпаки, позитив – **ймовірно, що перед вами фейк!** Що більше емоцій викликає заголовок або текст, то більша ймовірність, що вам намагаються нав'язати недостовірну

інформацію або маніпулювати.

Якщо ви бачите дуже скандальну і напрощуд цікаву новину на одному сайті, а на великих і якісних ЗМІ її немає, дуже ймовірно, що це проблемна новина.

Зверніть увагу на словосполучення «На думку експертів». Якщо журналіст спілкувався з експертами, то обов'язково наведе їхні цитати та імена. Думки в журналістських матеріалах можуть давати тільки експерти.

Пам'ятайте, хороші експерти завжди обережно роблять висновки, намагаються навести всі можливі позиції та беруть до уваги всі можливі чинники, які впливають на подію або показник. Вони працюють зі складними даними і точно не припустяться категоричності у судженнях. Тому що гарний експерт – обережний у висновках і розуміє, що несе відповідальність за свої слова, адже вони можуть вплинути на життя багатьох людей.

Журналіст може висловити власну думку лише в авторській колонці, але не в статті, навіть якщо вона аналітична.

Критично оцінюйте достовірність матеріалу, якщо у тексті

багато лапок та оцінок у судженнях, деяка інформація виглядає занадто неймовірною та нерелевантною.

3. Авторство. Якщо ви бачите ім'я журналіста під публікацією, то можна знайти його профілі у соцмережах. Можна дізнатися, чи має він журналістські відзнаки. Можна знайти попередні статті цього автора. Якщо стаття підписана неіснуючим ім'ям або взагалі не підписана, найімовірніше, ви читаєте фейк або замовну статтю.

4. Дата публікації. Часто під виглядом новини нам подають «нафталін» – новини, які були актуальними багато років тому. Можливо, навіть в іншій країні.

5. Наявність фактів, даних та думок. Гарна стаття має містити дані та факти. І там майже не має бути авторської думки.

Для виявлення фейків у пригоді вам також стануть ресурси, які є в Україні. Сайт StopFake.org публікує статті, відео та подкасти, аналізує і спростовує неправдиві повідомлення. VoxCheck – фактчек-проект VoxUkraine – перевіряє твердження українських політиків та публікує їх з познач-

кою «правда», «неправда» або «маніпуляція».

Погодьтеся, сьогодні ми живемо в цифровому світі, який диктує, як нам спілкуватися, та впливає на те, як ми сприймаємо навколишнє середовище. Думайте критично, аналізуйте, перевіряйте, щоб не стати жертвою чи джерелом неякісної інформації або неправдивих відомостей! Дотримуйтесь інформаційної гігієни: не лайкайте, якщо не прочитали матеріал, і не поширюйте сумнівну інформацію. Якщо ви припустилися помилки, варто її визнати, сказати про це і написати правду. **Тоді епідемія брехні та маніпуляцій ніколи не загрожуватиме вам.**

Ірина СЕРОВА,
Науково-методичний центр ВФПО

Під час написання статті використано матеріали онлайн-курсу студії онлайн-освіти EdEra <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:VOXU-EdEra+FactCheck101+2018/info>

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Найважливішим завданням реформування освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості, оскільки суспільство потребує якісно нових характеристик, спрямованих на розвиток умінь і навичок самостійної діяльності студента, необхідних для постійної освіти та самоосвіти, конструктивного мислення, ефективної взаємодії та комунікації, формування позитивного ставлення до себе й навколишнього світу. Саме тому впровадження компетентного підходу в сучасну освіту і формування професійної компетентності майбутнього фахівця має стати показником якості отриманої освіти.

Класно-урочна система забезпечувала «знанцеву» освіту. Але нагромадження багажу знань сьогодні перестало бути актуальним, оскільки перед сучасною молоддю людиною стоїть завдання навчитися ефективно оперувати знаннями, безперервно вчитися, розвиватися індивідуально. Сучасне суспільство потребує інших підходів, зорієнтованих на результат отриманої освіти, виражений у компетентностях – складових професійної компетентності майбутніх фахівців. Саме особистісно-орієнтовані технології у гармонійному поєднанні з класно-урочною системою здатні продемонструвати позитивні результати.

Аналіз літературних джерел і власний досвід дозволяють виокремити серед інноваційних технологій такі, які, на нашу думку, максимально сприятимуть формуванню професійної компетентності студента.

1. Особистісно-орієнтована технологія – це науково обґрунтований вплив на студента для максимального забезпечення комфортних умов всебічного розвитку

його особистості, реалізації природних потенціалів, спрямованих на формування самоідентифікації, самовизначення, самореалізації, самостійного вирішення проблем як у типовій, так і у складній, нетиповій, професійній ситуації. **Сприяє формуванню компетентностей самостійної роботи; розв'язанню проблем.**

2. Групову технологію реалізують через використання ситуаційно рольової гри. Вона формує **компетентності міжособистісного спілкування і роботи в команді.**

3. Метод проектів передбачає пошук інформації, її інтеграцію, структурування та виготовлення нового інформаційного продукту, сприяє виробленню умінь працювати з інтенсивними потоками інформації, вибираючи з них головне і необхідне, є поштовхом для творчої самореалізації особистості. Співпраця студентів за допомогою викладачів у створенні проектів зумовлює реалізацію технології співпраці і можливості діяти відповідно до своїх інтересів і здібностей. Сприяє формуванню **компетентностей аналізу і синтезу; ініціативності; розроблення і управління проектами.**

4. Проблемні дискусії: круглий стіл, панельна дискусія, форум, дебати тощо. Закладаються основи **компетентностей роботи у команді; міждисциплінарній команді; прийняття рішень; розв'язання проблем.**

5. Інформаційні технології – використання усіх можливих інформаційних джерел (літературних, електронних, інтернету тощо) для вирішення навчального завдання, що потребує навичок володіння комп'ютером, іноземних мов. Предмет дослідження стає більш зрозумілим, доступним і навіть візуалізованим.

Крім того, з'являється доступ до поляричних поглядів, про що не завжди наголошують у закладі освіти, і можливість особистого сприйняття того чи іншого, що може спричинити подальшу групову дискусію між студентами і студентками та викладачем. Це розвиває **компетентності базових комп'ютерних умінь; інформаційну; іншомовну.**

Свою увагу хочемо зупинити на проектній технології навчання студентів, а саме на «методі проекту». «Метод проекту» – це особистісно-орієнтований метод навчання та виховання, спрямований на організацію навчально-пізнавальних дій студентів, які дозволяють вирішити їх пізнавальні та соціальні життєві проблеми та набувати нові вміння, знання й навички.

Сутність методу проекту, перш за все, полягає у стимулюванні інтересу студентів до комп'ютерних дисциплін, набуття нових знань, умінь і навичок через участь у проектній діяльності. Тому цей метод використовують для розвитку творчості, пізнавальної активності, самостійності студентів. Саме метод проектів сприяє розвитку багатьох якостей особистості, зокрема якостей особистості викладачів, які навчаються основам організації проектної діяльності зі студентами під час навчання комп'ютерних дисциплін. Робота над проектом – практика особистісно орієнтованого навчання в процесі конкретної праці студента на основі вільного вибору теми з урахуванням його інтересів. У свідомості студента це має такий вигляд: я знаю, для чого мені потрібно усе, що я пізнаю, і де я можу ці знання застосувати. Для викладача – це прагнення знайти розумний баланс між академічними й прагматичними знаннями, вміннями й навичками.

Навчальне проектування орієнтоване, перш за все, на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову, яку студенти виконують упродовж визначеного відрізка часу. Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

За своєю сутністю робота над проектом має інноваційний характер: вимагає від студентів застосовувати нові знання, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди та розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати і застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення і прагнення до творчості та саморозвитку; формує бажання і здатність самостійно вчитися.

Підсумовуючи, можна сказати, що впровадження у професійну підготовку студентів інноваційних технологій сприятиме підвищенню ефективності формування їх професійної компетентності шляхом розвитку окремих компетентностей, які можна віднести як до загальних, так і до специфічних, а саме: самостійної роботи, креативності, науково-дослідної, іншомовної, міжособистісного спілкування, роботи у команді, аналізу і синтезу, здатності співпрацювати із фахівцями інших спеціальностей, вирішувати проблеми, приймати рішення.

Олександра АНДРУЩЕНКО,
Технологічно-економічний коледж Білоцерківського НАУ

ПРАКТИКА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для українських закладів освіти карантин – це своєрідний тест-драйв онлайн-системи навчання. За його два місяці ми побачили можливості, проблеми та виклики дистанційної освіти.

Міністерство цифрової трансформації запустило безкоштовний онлайн-курс для вчителів і викладачів про організацію дистанційного навчання під час карантину. Курс доступний на порталі «Дія. Цифрова освіта». Міністерство освіти і науки України ухвалило низку управлінських рішень, щоб адаптувати освітні процеси до умов карантину, надало роз'яснення для всіх закладів освіти та публікує рекомендації на своїх офіційних ресурсах.

Інформацію про всі зміни в освітніх процесах, які відбуваються через карантин, та відповіді на найбільш поширені запитання можна знайти на спеціальному інформаційному ресурсі mon-covid19.info.

Українські та закордонні освітні платформи надали безкоштовний доступ до своїх курсів: Prometheus, iLearn, Coursera, edX, Coursera for Campus та інші.

Сьогодні порядок використання технологій дистанційного навчання для здобувачів освіти заклади освіти визначають самостійно. При цьому Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН від 25.04.2013 № 466, використовують як орієнтовне.

Міністерство освіти і науки України надало роз'яснення щодо завершення 2019/2020 навчального року в закладах вищої, фахової передвищої, післядипломної освіти та в наукових установах (лист МОН від 27.03.2020 № 1/9-178). Цей документ містить рекомендації з виконання здобувачами освіти індивідуального навчального плану, проведення виробничої або технологічної практики, проведення випусків студентів, проходження переддипломної практики, проведення атестації тощо.

Карантин вносить свої корективи не лише в освітній процес, а й можливість проходження практики здобувачами освіти. Виникло питання: «Як провести якісну практичну підготовку здобувачів освіти, коли мусимо знаходитись вдома?»

Міністерство рекомендує у разі неможливості виконання навчальних планів у повному обсязі для невипускних курсів затвердити зміни до навчальних планів та індивідуальних навчальних планів здобувачів освіти, які передбачають завершення в наступному навчальному році або перенесення на наступний навчальний рік практичної підготовки та вивчення навчальних дисциплін, які потребують проведення аудиторних (наприклад, лабораторних) занять і не можуть бути ефективно виконаними дистанційно, разом з відповідними контрольними заходами.

Але для закладів освіти, спеціальностей спеціалізації ситуація є різною. Крім того, організація практичних занять, навчальної практики відрізнятиметься від організації технологічної чи виробничої практик. Але і тут є різні варіанти. Наприклад, ситуація, коли на момент карантину ще не закінчилося вивчення дисциплін, що передують практиці, або коли практика вже розпочалася. Це студенти випускного курсу чи ні? Як бути, коли здобувачі освіти навчаються за дуальною формою здобуття освіти? Загалом варіантів, ситуацій, питань безліч. Відповіді та рішення потрібно приймати сьогодні на сьогодні.

Вирішувати, чи продовжуватиметься практика здобувача освіти під час карантину, доведеться разом закладу освіти та підприємству – базі практики.

З одного боку, заклад освіти самостійно приймає рішення про подальшу організацію практики здобувачів освіти, а з іншого, потрібно враховувати особливості роботи підприємства (чи продовжує воно роботу під час карантину, чи переходить

у режим простою або призупинення діяльності).

Якщо підприємство під час карантину продовжує працювати, то жодних підстав для зміни умов практики з боку такого підприємства немає. Звісно, під час карантину воно має звернути особливу увагу на безпеку роботи практиканта. Тут уже головне рішення приймає заклад освіти, який під час карантину не працює: чи практику переривати, чи продовжувати на підприємстві з дистанційною комунікацією з закладом. У випадку продовження практики для підприємства нічого не змінюється – практика продовжується без змін.

Підприємства, які надають здобувачам освіти робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження виробничого навчання та виробничої практики, зобов'язані, зокрема, створювати безпечні умови праці для повного і продуктивного завантаження на кожному робочому місці або навчально-виробничій ділянці на час проведення виробничого навчання та виробничої практики, не допускати простоїв і використання їх на роботах, що не відповідають освітнім програмам та майбутнім професіям, спеціальностям і спеціалізаціям. Якщо під час карантину підприємство не зможе цього забезпечити, йому слід узгодити з закладом освіти подальший порядок дій щодо проходження практики практикантом.

Водночас заклад освіти зобов'язаний не допускати здобувачів освіти до виконання завдань на робочих місцях, де не забезпечено умов проходження виробничого навчання та виробничої практики, негайно повідомляти про це керівників підприємств та вживати заходів щодо якісного проведення практики.

В умовах сьогодення виробничу або технологічну практику, яка передбачає її проходження на базі підприємств, організацій або установ, що функціонують під

час карантину, можна перенести на наступний навчальний рік або відпрацювати вчасно за згодою повнолітнього здобувача освіти за умови, якщо база практики розташована максимально наближено до місця проживання здобувача освіти.

Надомість практики можна перенести на поточний навчальний рік з наступного навчального року вивчення дисциплін із використанням технологій дистанційного навчання, написання курсових робіт тощо.

Крім того, заклади освіти мають домовитися про стажування з різними компаніями і підприємствами. Якщо є можливість реалізувати дистанційно стажувальну програму для студентів та викладачів – її виконують.

Частина закладів організували проходження практики та захист звітів дистанційно. Важливу роль в цьому процесі відіграє керівник практики, адже він – це та людина, яка першочергово відповідає за організацію практичної підготовки студентів.

Карантин підкреслив необхідність формування у педагогів, здобувачів освіти та батьків навички – уміння вчитися. Олег Шаров вважає, що ми маємо працювати й навчатися в умовах соціального дистанціювання. І що саме від майстерності та цифрової обізнаності педагогів залежить якісне навчання. Тому 2020/21 навчальний рік буде роком випробувань педагогічної майстерності, креативності та цифрової обізнаності освітян.

Карантин – гарний час для тестування дистанційного виду навчання, визначення його переваг, недоліків у різних ситуаціях. Тому, формуючи цифрове освітнє середовище в країні, потрібно врахувати досвід, який отримали заклади освіти в цій «шоковій» ситуації.

Алла ЧАЙКОВСЬКА,

Науково-методичний центр ВФПО

ПРАКТИКА ПЕДАГОГІВ

Одним з пріоритетних завдань готівності сучасного фахівця є професійна компетентність, володіння навчально-виховними і розвивальними технологіями. Цією майстерністю майбутні педагоги оволодівають на педагогічній практиці в базових закладах дошкільної освіти та загальноосвітніх шкіл. Для цього укладено угоди з кращими закладами освіти міста Бахмут, в яких передають свій досвід педагоги високої кваліфікації.

Цього року навчальна практика за всіма спеціальностями розпочалася своєчасно і до березня більшість змісту програми було виконано.

Так, студенти других курсів, проходячи практику з позакласної виховної роботи в школі, вивчили вікові особливості учнів свого класу, плани класних керівників, брали участь у проведених виховних заходах. В умовах карантину на дистанційному навчанні для них було визначено завдання: розробити конспекти бесід, ігор, сценарії свят, застосувавши мережеву взаємодію з методистами, які скеровували і корегували роботу студентів за допомогою програми Zoom. Студенти

отримали практичні навички для роботи з молодшими школярами. Студенти третіх курсів до карантину провели цикл занять, уроків, згідно з планом, готуючи для них презентації, створювали мініпроекти, підбирали музичний супровід, тобто набули перший досвід самостійної роботи на місці педагога. Тому за дистанційною формою проходження практики їм було запропоновано розроблення конспектів занять, які залишились поза планом. Ця робота їм знайома, методисти надавали e-mail консультації, використовували при цьому веб-тренажери.

У студентів музичного відділення так складено програми, що репертуар для ЗДО та ЗСО вони вивчають з викладачами індивідуальних дисциплін і разом з методистами оцінюють їх підготовку. Цю роботу проводили в Skir мережі.

Студенти четвертих курсів за традицією коледжу у першому семестрі беруть участь в першому турі конкурсу «Випускник року», де кожний проводить відкритий урок і заняття. Це відбувається у листопаді, грудні. Заняття готують з використанням усіх сучасних технологій нав-

чання. За підсумком кращі беруть участь у другому турі. Ця робота дає змогу побачити результат професійної підготовки після закінчення навчальної практики і окреслити перспективи роботи на виробничій практиці, яку проходять у другому півріччі. За графіком роботи коледжу у майбутніх вчителів музичного мистецтва і фізичного виховання вона у лютому, тому студенти успішно її пройшли, звітували і отримали залік. А у студентів дошкільного відділення практика за графіком у квітні-травні. Тому спланували її проходження у дистанційній формі. Для цього запропонували створення педагогічного кейса. За роки навчання у них з кожної методики накопичений матеріал методичних цікавинок. Тому в період виробничої практики треба творчо працювати з усіма посібниками, скласти план роботи на кожний день, спланувати всі форми роботи. Зразки і завдання студенти отримують на сайті коледжу в розділі «Дистанційна освіта». Наприкінці всіх видів практики студенти виконують тести в програмі Google-клас, де перевіряють набуті практичні навички та вміння, методисти перевіряють

інформацію, яка надійшла, складають відгук, оцінюють в електронній відомості.

Складнішою буде організація літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах та закладах дошкільної освіти. Для цього з лютого по березень проводили семінар з підготовки до роботи влітку, зміст і вимоги студенти знають. В умовах карантину протягом чотирьох тижнів вони заповнюватимуть електронний щоденник літа, де збиратимуть матеріал практичного напрямку.

Наш коледж постійно веде роботу над оснащенням педагогічного процесу сучасними технологіями. Студенти користуються мультимедійними засобами навчання, складають презентації, створюють відеоролики, тому в умовах карантину вони без труднощів спілкуються з викладачами. В кабінеті практики розроблено інтернет-завдання, зразки, тести для роботи за дистанційною формою навчання.

Вважаю, що проведена і запропонована робота дасть можливість успішно завершити навчальний рік.

Тетяна ОСИПОВА,

КЗ «Бахмутський педагогічний коледж»

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ СТУДЕНТА

Культура мовлення кожної людини – це один з найяскравіших показників стану моральності, духовності всього суспільства.

Уміння говорити, володіти культурою мовлення, спілкуватися є одним з найважливіших показників загальної культури людини. Мова не тільки засіб спілкування, а й природний резервуар інформації про навколишній світ, про народ.

Що міцніші зв'язки людини з культурою свого народу, то більшого можна сподіватися від неї як громадянина, свідомого творця матеріальних і духовних благ.

Давньогрецький філософ Сократ писав: «Заговори, щоб я тебе побачив», а українська народна мудрість повчає: «Птаха пізнають за пір'ям, а людину за мовою».

Людину, яка вмє гарно говорити, в усі часи шанували, нею захоплювалися, прагнули до її товариства.

Нині стан рідної мови особливо хвилює і непокоїть, бо носіями її є люди переважно старшого віку та гуманітарна інтелігенція – викладачі, вчителі, письменники, журналісти. А як же наша молодь?

Студенти розмовляють українською мовою переважно на заняттях, відразу ж після дзвінка, на жаль, на перерві частина з них забуває про неї.

Численні поради і настанови викладачів щодо культури мовлення здебільшого зводяться до голих декларацій про важливість дотримуватися мовних норм. А культурне мовлення – не тільки основа духовного життя нації, а також її честь і гідність.

Ми бачимо, що у закладах освіти культури мовлення не завжди приділяють належну увагу. Писемне мовлення студента, та й будь-яке написане слово має бути бездоганно грамотним, та це, на жаль, не завжди так. Мовна неграмотність, невміння написати без помилок будь-яку контрольну роботу, будь-який текст сьогодні чомусь перестали сприймати як елементарну безкультурність.

А прислухаймося до того, як говорить наша молодь. Відомо, що культура мовної поведінки – своєрідне дзеркало людини, її зовнішнє і внутрішнє інтелектуальне обличчя. Мова молоді – це суржик, інколи набір українських слів, забруднених русизмами. Наприклад, перед заняттями доводиться чути, як студенти вітаються: «Прівет!» і отримують у відповідь панібратське «Здоров, старий!» Такий суржиковий мовний сленг, особливо у формі вітання, не має нічого спільного зі справжньою взаємоповагою, стриманістю у вияві почуттів і тим більше з культурним мовленням. Про яку культуру мовлення тут можна говорити, коли молода людина не тільки не володіє рідною мовою, а й елементарними етичними правилами поведінки, які закладаються з дитинства в сім'ї. Вона не розуміє, з ким і як можна розмовляти. Та що говорити про молодь, коли, на превеликий жаль, і серед інтелігенції, зокрема, тих самих викладачів, які навчають студентів, багато людей, які не дбають про мову, а розмовляють неохайно, суржиком, не стежать за чистотою мови, показуючи власну некультурність. Мені зовсім не зрозуміло, чому студентська молодь та й деякі викладачі вважають, що на перерві, за межами коледжу, у марш-

рутному таксі чи у іншому транспорті недоречно чи не престижно розмовляти державною мовою. А можливо, така поведінка зумовлена бідністю словникового запасу або невмінням правильно висловлювати свої думки?

Ми, викладачі української мови, маємо зробити сьогодні все можливе для повноцінного відродження рідної мови.

Якими ж шляхами можна формувати мовленнєвий етикет студента?

Насамперед, прикладом для наслідування для студентів є викладач.

Мовленнєвий етикет педагога складається з правил мовленнєвої поведінки у спілкуванні з колегами, учнями, їхніми батьками. Педагог має володіти правильним, чистим мовленням, різноманітними словесними формулами, складними словосполученнями, умінням конструювати власні висловлювання, послуговуватися правилами мовленнєвої поведінки в типових ситуаціях спілкування.

Незважаючи на свій настрій, викладач має зайти до аудиторії спокійним, врівноваженим, вільним від негативних емоцій, налаштованим на плідну співпрацю і динамічну роботу. Дуже важливе значення на подальший перебіг освітнього процесу відіграє привітання викладача. Щирим привітанням викладач здобуде прихильність студентів до себе, а різким, навпаки, викликати ворожість з боку студентської аудиторії. Вітаючись до студентів, викладачеві слід обирати висловлювання типу «Доброго ранку!», «Добрий день!», «Добридень, шановні студенти!» тощо.

Етикетні формули слід супроводжуватися щирою, привітною посмішкою. Відповідно, прощання зі студентами викладачеві доречно супроводжувати фразами: «До побачення!», «Прощайте!», «На все добре!», «До наступної зустрічі!» тощо. Для знайомства використовують мовленнєві формули такого характеру: «Дозвольте відрекомендуватися», «Моє ім'я..., моє прізвище...» тощо. У будь-якому випадку всі етикетні формули мають демонструвати повагу до співрозмовників. Звертаючись до студентів, викладачеві краще звертатися на «Ви», щоб висловити пошану.

Основна функція професійно-мовленнєвого етикету викладача – спонукання студентів до освітньої діяльності. З огляду на це йому потрібно обирати такі формули мовленнєвого етикету, які найбільшою мірою сприяли б цьому. Кожна мовленнєва формула відіграє відповідну функцію в освітньому процесі і впливає на процес спілкування. Психологи виділяють такі.

1) контактна; вплив – оптимізаційний; репліки: «Подумаймо...», «Спробуймо поміркувати...», «Варто подумати» тощо. Такі висловлювання зменшують хвилювання студента, він відчуває моральну підтримку викладача, і це спонукає його до посилення динаміки розумової діяльності, а не навпаки;

2) стимулювальна (репліки, що стимулюють розумову активність студентів); вплив – оптимізаційний; репліки: «Ви на правильному шляху...», «Дуже цікава думка», «Добре! Блискуче!» тощо. Висловлювання такого характеру додають студенту оптимізму, впевненості, і він наполегливо продовжує розвивати свою думку;

3) фіксує (відображає позицію педагога у ставленні до студента); вираження

симпатії, занепокоєння; вплив – оптимізаційний; репліки: «Спробуйте ще раз», «Сконцентруйтесь» тощо. Такі висловлювання заспокоюють студента, стимулюють його роботу;

- вираження заспокоєння, розрада; вплив – оптимізаційний; репліки: «Всі роблять помилки», «Намагаюсь Вас підтримати», «Я теж відчував щось подібне». Такі мовленнєві формули здатні розрадити студента у моменти сильного хвилювання, і спрямувати його думку в правильному напрямі.

- вираження байдужості; вплив – нейтральний, гальмівний; репліки: «Ну що, нічого не зробив?», «Цього треба було очікувати», «Так і думав». Звичайно, такі висловлювання гальмують розумову діяльність, знижують рівень самооцінювання студентів.

Розрізняють також низку висловлювань, які демонструють ворожість, роздратування («Скільки разів можна повторювати!», «Ще довго будете вовтузитися?», «Що Ви робите!», «Голосніше!», дисциплінарні репліки («Не дивіться у вікно!», «Дивіться на мене!»), негативні оцінки судження («Жахливий курс!», «Ви мене дратуєте») викладача відносно студента.

Вибір потрібних для спілкування зі студентами реплік великою мірою залежить від моральних засад викладача і від обраного ним педагогічного стилю спілкування: авторитарного, демократичного чи ліберального. Коректний педагог має обирати такі формули, почувши які, студент налаштувався б лише на успішну роботу. До своїх реплік викладач має вносити позитивну оцінку. Доречними будуть такі мовленнєві сполучення: «Не сумніваюся, шановні студенти, що проблем із виконанням цього завдання у вас не буде», «Впевнена, що ви засвоїли цю тему добре» тощо. Недоречними, такими, що створюють психологічні бар'єри між викладачем і студентом, є висловлювання типу: «Чого не слухаєте», «Тихіше, я сказала!», «Замовкніть і не заважайте мені!», «Що, ніхто більше не знає?» тощо. Компетентний викладач має вміти уважно слухати, правильно ставити запитання, послідовно і справедливо аналізувати відповіді студентів, коректно робити зауваження.

Студент як особистість характеризується найбільш активним розвитком моральних і естетичних почуттів, завершенням становлення й стабілізації характеру. Мовлення фахівця – його візитна картка. Це стосується як володіння українською мовою, так й іншими мовами. Не забуваймо вислів: «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина». Володіння нормами будь-якої мови – це свідчення рівня освіченості фахівця, його культури.

Тому під час занять викладач має слідувати за тим, чи дотримуються студенти

правил усного та писемного мовлення, а також правил етикету.

Якщо студент не знатиме прийнятих у суспільстві правил мовного етикету, не володітиме вербальними формами вираження ввічливості, йому буде важко встановлювати ділові контакти і він не зможе на високому рівні спілкуватися. Кожен студент має знати етикетні одиниці, якими виражають вітання, прощання, вибачення, мовленнєві одиниці, що супроводжують прохання, формули подяки, конструкції побажальної модальності, типізовані фрази ритуалу знайомства, етикетні формули звертань тощо.

Основна сфера діяльності педагога – навчальне заняття. Воно поєднує різні форми, жанри, функціональні різновиди спілкування, і саме на занятті найкраще формувати мовленнєвий етикет студента.

Загальновідомо, що зв'язне висловлювання є показником мовної культури людини. Саме у зв'язному мовленні виявляється рівень володіння лексичним багатством мови, граматичним матеріалом, а також уміння змістовно, послідовно і переконливо викладати свої думки.

Діалогічне мовлення передбачає широке використання формул ввічливості. Дотримання правил мовного етикету в діалозі – обов'язкова умова під час спілкування і невід'ємна ознака високого рівня мовної культури.

На заняттях з розвитку зв'язного мовлення студенти часто складають та розігрують діалоги на запропоновані викладачем теми. На таких заняттях можна прослідкувати, наскільки молодь обізнана з мовленнєвим етикетом та чи використовує етикетні формули під час спілкування в різних ситуаціях. Аналізуючи діалоги, які складають студенти, можна дійти таких висновків. Усі студенти під час діалогу з викладачем використовують формули привітання, прощання, дякують за пораду чи послугу. Проте в іншій ситуації, наприклад, в аптеці, половина з них забуває привітатися, ще менша кількість подякує за пораду чи консультацію, і лише двоє-троє студентів з групи попрощаються з аптекарем.

Викладачеві слід коректно виправляти помилки у таких завданнях.

Сприяють формуванню мовленнєвого етикету і розв'язування ситуативних завдань, наприклад, такого типу:

1. Вас запросили в гості, де є люди різного віку і статі: дідусь, мати вашого друга, його старша і молодша сестри, брат і незнайомі вам досі родичі (тітка, дядько). Привітайтеся з кожним. Представтеся. Зав'яжіть розмову з кимось із родичів вашого друга.

Виконуючи такі завдання, студенти звертатимуться до довідкової літератури, посібників з етики, оскільки у такому випадку потрібно не лише знати слова

ввічливості, а й знати правила етикету – до кого привітатися першим, кому подати руку, як починати розмову з незнайомими людьми тощо.

Формувати мовленнєвий етикет можна і під час вивчення розділу «Риторика». Після вивчення теоретичних відомостей студентам пропонується підготувати і виголосити доповідь. Це можуть бути висловлювання і на теми мовленнєвого етикету.

Продуктивність монологічного мовлення припускає уміння вибірково користуватися мовними засобами адекватно комунікативному наміру, а також деякими немовними комунікативними засобами вираження думки (насамперед інтонацією).

Так, той, хто говорить, має уміти відобразити у своїй мові, наприклад, різну градацію твердження, прохання, запитання, згоди, різних видів відмови, питань і різних емоцій.

Не менш ефективними щодо формування мовленнєвого етикету є заняття з української літератури.

Під час аналізу художніх творів слід звертати увагу і на мовлення персонажів. На домашнє завдання студентам, крім традиційної характеристики образів, можна дати виписати з твору вислови мовленнєвого етикету. Наприклад, вивчаючи творчість І. Нечуя-Левицького, студенти випишують та аналізують такі уривки:

– *Добрідень тобі, Парасю! – промовила до мене Солов'їха, аж губи облизала. А яз того дива, до неї на сміх і собі тихеньким голосочком кажу:*

– *Доброго здоров'ячка, Палазю!*

– *З неділенькою святою будьте здоровенькі, – промовила вона ще солодке й уклонилася.*

– *Спасибі, будьте й ви здорові, Палазю! – промовила я та й собі підсолодила голос... (І.Нечуй-Левицький)*

– *Добрідень, моя дитино! Боже, помози! – промовила Кайдашиха до Мотрі толеньким голосом.*

– *Доброго здоров'я! Спасибі – обізвалася Мотря з садка... (І.Нечуй-Левицький).*

– *Добривечір, Мелашко! – тихо промовив Лаврін, взявши її за руку.*

– *Доброго здоров'я! – обізвалася ще тихіше Мелашка, і її очі стали повні сліз, як криниця води (І.Нечуй-Левицький).*

– *Прощавайте, зоставайтесь здорові! Спасибі вам за хліб, за сіль та за вашу ласкавість! – прощалася Кайдашиха, гукаючи за ворітьми (І.Нечуй-Левицький)*

На мою думку, на заняттях української літератури не приділяють належної уваги вивченню епістолярної спадщини письменників. Студенти могли б поглибити свої знання з мовленнєвого етикету, урізноманітнити етикетні формули вітання, прощання, побажання, прохання, читаючи листи відомих людей. Цікавим з погляду мовленнєвого етикету є листування Лесі Українки.

До своїх родинних адресатів поетеса зверталася дуже мило, інтимно: «Любі мої!», «Любая Лілеєнко!», «Люба мамочко!». Інші форми використовує Леся Українка в листах до письменників, культурних і громадських діячів: «Дорогий товаришу», «Високоповажний друже!»,

«Шановний добродію!», «Шановний панетоваришу», «Вельмишановний і дорогий товаришу!». Прохання висловлено в її листах так: «Чи не були б ви ласкаві...», «Ще раз прошу Вас», прощання: «Бувайте здорові», «До побачення», «Тим часом будьте здорові», «З правдивою і глибокою пошаною до вас», «Щирий привіт», «З глибокою і щирою повагою».

Вивчати епістолярну спадщину можна на заняттях предметного гуртка. Гурток є найефективнішою формою позакласної роботи. Під час його проведення практикують різні форми, методи, інноваційні технології: короткі розповіді вчителя, мінілекції, лінгвістично-пошукові повідомлення учнів, інформації-звіти, спостереження над цікавими мовними явищами, бесіди, конкурси, мовні ігри, самостійні і групові творчі роботи, експерименти...

Особливу увагу в закладі освіти треба приділяти виховному потенціалу позакласних заходів на морально-етичні теми. За їх систематичного проведення виробляються навички та звички культурної поведінки підлітків під час спілкування, які поступово стають якостями особистості. Позакласні заходи допоможуть студентам правильно аналізувати різноманітні ситуації у спілкуванні, оцінити свою мовленнєву культуру та інших, оволодіти формулами мовленнєвого етикету та нормативними правилами поведінки у суспільстві.

Уже стало традицією в Стрийському коледжі Львівського національного аграрного університету 21 лютого, відзначаючи Міжнародний день рідної

мови, проводити лінгвістичну вікторину «Ох, не однаково мені, як ми говоримо...». У ній беруть участь команди трьох груп перших курсів. Один із конкурсів цієї вікторини зветься «Будьмо взаємно ввічливі» і має на меті виявити, чи вмють студенти вітатися, дякувати, просити вибачення, висловлювати згоду та незгоду. Перемагає та команда, учасники якої назвуть найбільшу кількість нормативних етикетних формул.

Отже, мовленнєвим етикетом мають володіти викладачі і студенти. Формуванню його сприяє використання загальноживаних фраз, словосполучень, стійких висловів; моделювання комунікативних ситуацій різної тематичної спрямованості і стилістичного забарвлення; практикування вмінь і навичок застосування різноманітних за формою і змістом моделей, формул мовленнєвого і поведінкового етикету.

Обов'язково треба пам'ятати вислів В. Сухомлинського: «Хочеться порадити вчителям: якщо ви прагнете, щоб ваше виховання стало мистецтвом, відточуйте слово. Шукайте в невичерпній скарбниці нашої рідної мови перлини, які запалюють вогник захоплення в дитячих очах. Знаходьте найтонші відтінки на багатогранній палітрі народної мудрості. Говоріть дітям красиво про красу навколишнього світу».

Світлана БУНЬКО,
Стрийський фаховий коледж
Львівського НАУ

СТВОРЮЄМО ЛЕПБУК: навчаємося і розважаємося

Карантин в Україні внаслідок поширення у світі коронавірусу – це і виклик, і випробування для всієї соціальної сфери нашої держави. Проте педагоги мають своє бачення адаптаційних процесів в освіті у цей час, свої поради, фахові секрети та «рецепти» карантинної змістовної діяльності. Співробітники виховної частини ХДВУФК №1 залюбки поділяться ними!

Під час карантину нам рекомендують залишатися вдома та уникати контактів з оточенням. Однак багато батьків скаржаться, що їхні діти буквально божевільно через таку вимушену ізоляцію. Їм доводиться постійно вигадувати, чим зайняти дітей, яким потрібно продовжувати розвиватися.

Чи пам'ятаєте ви, як у дитинстві вели щоденник для друзів? Мабуть, такий зошит був у кожного – яскравий, з безліччю різнокольорових наліпок, написи різнобарвними шрифтами... За його оформлення можна було проводити години, і заповнювали його з особливою старанністю. У цьому яскравому зошиті були питання та завдання для друзів, які треба було виконати, наприклад, залишити подарунок і зробити сюрприз. Для цього формували спеціальні паперо-

ві конвертики з відповідними підписами. В них могли бути наліпки, іграшки, загини з написами – усілякі різноманітні забавки. Погодьтеся, це було надзвичайно захоплююче!

Сучасна освіта пропонує до використання подібний інноваційний дидактичний метод навчання та виховання – Lapbooking, тобто процес виготовлення лепбуку як форми організації навчального матеріалу. Лепбук («lapbook») – у дослівному перекладі з англійської означає «наколінна книга» (lap – коліна, book – книга). Це така саморобна книжка-розкладачка або тематична папка з різними кишнями і рухливими деталями.

Технологія виготовлення лепбука нескладна. Його основу становить будь-яка картонна папка (оптимально формату А4 або А3), яку роблять з двостулковими, що відкриваються в протилежні боки «дверцятами». Лепбук можна зробити з цупкого паперу, в який вклеюють кишеньки, книжки-розкладачки, віконця, різні декоративні елементи (наліпки, світлини, малюнки, гудзики тощо) та прикрашають на свій розсуд. Таким чином, лепбуки є навчальні, ігрові, вітальні, святкові, автобіографічні тощо.

З чого ж починати? Спочатку потрібно визначитися з тематикою роботи, яка може бути як загальною, так і вузькою: присвячена певним визначним історичним подіям, персоналіям, літературному твору, темі предметного тижня, особистим подіям тощо. Далі потрібно скласти план. Перед тим, як переходити до безпосереднього створення проєкту, доцільно попередньо спланувати, що саме має бути у лепбуці. Адаже це не просто книжка з малюнками. Її зміст має творчо розкривати тему. Наступний етап – створення макета, щоб зміст майбутнього лепбуку був чітко розкладений по полицях, в якому порядку і де саме буде розміщено складові проєкту. Далі – підготовка складових. Що більше складових саморобки, то вона цікавіша. Так, для матеріалів можна заготовити спеціальні фігурні конвертики, 3D-листівки, пазли, кишеньки-книжечки чи гармошки, висувні чи обертальні деталі, дверцята чи віконечка, блокнотики з чистими аркушами для приміток тощо. Фінальним кроком є поєднання основи та складових. Створити ідею – половина справи, адже результат залежить не тільки від якості підбраного матеріалу, а й від охайності оформлення. Тому, створюючи лепбук, треба

докласти зусиль, щоб намалювати та приклеїти всі складові акуратно.

Переваг використання лепбуку багато. По-перше, і це набуває все більшої актуальності в умовах карантину, створення лепбуку є одним із видів змістовної спільної діяльності дорослих і дітей на основі взаємодії, орієнтованої на інтереси і можливості кожної сторони, що сприяє розвитку їх партнерських взаємин, виховує організованість і дружельюбність у спільній діяльності. Також дуже важливим є (особливо в сучасних умовах впровадження дистанційного формату навчання) більше зацікавлення дітей у навчанні, коли воно «оживає», до нього можна доторкнутися, за власним бажанням організувати отриману від педагогів інформацію, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу, вчить самостійно аналізувати та робити висновки, обирати та впорядковувати інформацію, розвиває допитливість, пізнавальну мотивацію до навчальної активності, уяву, творчу ініціативу, пам'ять, увагу, мислення, пізнавальні та інтелектуальні здібності дітей.

Лепбук – це не тільки відмінний спосіб виконати самостійну дослідницьку роботу, він може

бути ще і формою представлення підсумків проєкту. Це збірний образ плаката, книги і роздавального матеріалу, спрямований на розвиток у дитини творчого потенціалу, який вчить мислити і діяти креативно в рамках заданої теми, розширюючи не тільки світогляд, але і формулюючи навички та вміння для подолання труднощів і вирішення поставленої проблеми.

І, врешті-решт, це просто цікаво!

Загалом, лепбук – це нова, універсальна форма організації освітньої діяльності для розвитку пізнавальної активності, креативності та самостійності школярів в умовах сучасної освіти; новітній спосіб систематизації та узагальнення знань; універсальний засіб реалізації ключових компетентностей Нової української школи. А в умовах сьогодення лепбук – це одна з форм колективної творчої справи батьків і дітей під час карантину у змістовному дозвіллі.

Будьмо здоровими та розумними разом!

Ольга ГОРБЕНКО,
Харківське державне вище училище фізичної культури №1

ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ ПРО НАССР?

Чи споживаємо ми безпечну і якісну продукцію харчування? Це питання значною мірою турбує світову спільноту і є пріоритетним для урядів, виробників харчових продуктів, представників промисловості, торгівлі і споживача. Суспільство останні роки зазнавало великих проблем щодо безпечності і якості продуктів харчування, що і дало поштовх посилювати, зміцнювати а може і змінити систему, відповідальну саме за харчування людства.

Саме система НАССР, схвалена в усьому світі, зокрема, Комісією харчового кодексу (Комісія ООН – Codex Alimentarius) та Європейським Союзом, а також прийнята низкою країн, дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації й контролю небезпечних чинників.

У рамках підписаної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Україна взяла на себе зобов'язання наблизити національне законодавство до законодавства європейських країн, зокрема у галузі санітарних та фітосанітарних заходів. Створення та впровадження ефективної системи контролю на українських виробництвах є важливим кроком для реалізації цих вимог.

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів.

Система безпечності харчової продукції НАССР має бути впроваджена з 20 вересня 2019 року на всіх українських підприємствах. Це стосується й малих потужностей, діяльність яких так або інакше пов'язана з харчовими продуктами.

Hazard Analysis Critical Control Point	система, яка ідентифікує, оцінює і контролює небезпечні чинники, важливі для безпечності продукції
--	--

Система НАССР – це оцінювання і контроль небезпечних чинників продовольчої сировини, технологічних процесів і готової продукції, яка забезпечує високу якість і гарантує безпечність харчових продуктів. Це також актуальна модель управління якістю та безпечністю

харчових продуктів у промислово розвинених країнах світу.

Важливим в цій системі є те, що у разі застосування принципів НАССР значною мірою знижуються рівні ризиків виникнення небезпек для життя і здоров'я споживачів харчової продукції.

Отже, впровадження системи НАССР є обов'язковим для усіх підприємств, які провадять господарську діяльність у харчовій галузі. Для усіх виробників харчової продукції, підприємств громадського харчування, торговельних закладів; сільгоспвиробників сировини (як для великих агрофірм, так і невеликих фермерських господарств); виробників кормів, добрив, пестицидів; підприємств, які виготовляють очищувальні, дезінфекційні засоби та устаткування; компаній, які займаються зберіганням, упаковкою, фасуванням готової продукції, та інших компаній, діяльність яких тісно зов'язана з виробництвом продуктів харчування.

Переваги впровадження системи НАССР.

- Для виробників:
- виробництво більш безпечної продукції, що знижує діловий ризик і підвищує задоволеність споживача;
  - поліпшена репутація і захист торговельної марки;
  - узгодженість із законодавством;
  - персонал має чітке уявлення щодо вимог до безпечності харчових продуктів і методів їх виконання;
  - демонструє зобов'язання (докази) підприємства щодо безпечності продукції, які можуть бути використані у судових позовах і визнані страховими компаніями;
  - краща організація персоналу та використання робочого часу;
  - ефективність витрат, зменшення збитків у перспективі (спочатку збитки можуть збільшитися через застосування коригувальних дій, які вимагають видалення продукції внаслідок невиконання належного контролю в критичних точках контролю);
  - менша ймовірність одержати скарги від споживачів та їхня довіра;
  - можливість збільшити доступ на ринки збуту.
- Переваги впровадження системи НАССР для споживача
- довіра до харчових продуктів;
  - безпечна продукція, незалежно від

виду, способу споживання чи виробника, завдяки відповідальним виробникам і кращій системі контролю безпечності;

- дотримання безпечності протягом усього харчового ланцюга від лану до столу;
- зменшення ризику хвороб, спричинених харчовими продуктами для груп чутливих до певних небезпечних чинників;
- ширший асортимент продукції через кращі умови торгівлі;
- поліпшення якості життя.

Що ж таке безпечність харчових продуктів?

Це гарантія того, що продукт не зашкодить споживачеві, якщо він виготовлений і спожитий відповідно до призначення.

Якість харчових продуктів – це сукупність ознак одиниці стосовно її придатності виконувати визначені й передбачувані вимоги.

НАССР стосується безпечності і НЕ стосується якості

Безпечний харчовий продукт – харчовий продукт, який не завдає шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання.

Існує низка небезпечних чинників у харчових продуктах. Це біологічні – бактерії та токсини; фізичні – скло, метал; хімічні-хімічні речовини; забруднення довкілля, алергени тощо. Щоб запобігти ризикам система НАССР і передбачає контрольні заходи, тобто дію, що ліквідує ризик того, що небезпечний чинник матиме негативний вплив, чи зменшить його до прийняттого рівня.

На яких підприємствах потрібно впровадження системи НАССР?

Насамперед йдеться про заклади громадського харчування, зокрема це поширюється на всі заклади освіти, які надають послуги з харчування. Також це всі виробники харчової продукції та сільгоспвиробники сировини – від підприємств, які надають транспортні послуги для перевезення харчових продуктів, до агрохолдингів та торговельних закладів, операторів, що займаються зберіганням, фасуванням та упаковкою вже готової харчової продукції.

Звісно, вимоги до великого переробника та продавця кави на вулиці будуть різними, і законодавство це передбачає, але продукція має бути безпечною для споживача.

Система НАССР в Україні базується на основних обов'язкових принципах, які і є передумовами постачання на безпечної продукції в мережу торгівлі. А споживачі, зі свого боку, отримують впевненість в якості та безпечності українських харчових продуктів, які вони купують в українських супермаркетах або на ринках.

До цих принципів належать:

- - аналіз небезпечних чинників;
- - виявлення критичних контрольних точок;
- - встановлення критичних меж;
- - встановлення процедури моніторингу;
- - розробка коригувальних дій;
- - зберігання і актуалізація документів;

• - оцінка ефективності процесів.

Наявність на підприємстві чинної системи управління безпечністю харчових продуктів НАССР – це підтвердження того, що виробник забезпечує всі умови, які гарантують стабільний випуск безпечної продукції.

Що споживач має знати за продукт?

Виробництво складає опис харчового продукту, який може бути у довільному вигляді, або у вигляді уніфікованої форми і містить таке.

1. Назву продукції (це може бути назва конкретного продукту або назва групи продуктів – угруповання подібних продуктів з аналогічними небезпечними чинниками).

2. Позначення та назву нормативних документів на продукцію.

3. Опис продукту або важливі характеристики продукту: властивості чи характеристики харчового продукту, які вимагаються для забезпечення його безпечності (наприклад, Ав, рН, консерванти).

4. Рекомендації щодо подальшого оброблення, потрібного перед вживанням (тобто, готовий до вживання, підігривається перед вживанням, вимагає подальшого оброблення, наприклад, варіння).

5. Тип пакування (зокрема пакувальний матеріал та умови пакування у споживаче пакування і тару, наприклад, пакування в модифікованій атмосфері).

6. Термін зберігання (зокрема умови зберігання (температура і вологість), за потреби).

7. Як продукт реалізуватиметься (наприклад, у роздріб чи гуртом, для закладів чи лікарень, для подальшого перероблення харчовими підприємствами).

8. Інструкції щодо етикетування (наприклад, інструкції щодо поводження і вживання).

9. Особливі умови розподілення (реалізації) (наприклад, умови відвантаження та транспортування).

Небезпеки харчування – надмірність або недостатність їжі – це проблема здоров'я людства. Фізичне здоров'я особливо важливе для запобігання хворобам і дуже часто воно суттєво залежить від збалансованого харчування. Коли цього немає, якість та тривалість життя значно зменшуються. Відбувається руйнування та непотрібна втрата поживних речовин під час тривалого оброблення та неправильного зберігання харчових продуктів. Також причиною хвороб чи травм можуть бути тверді сторонні предмети в харчових продуктах. Ці фізичні небезпечні чинники можуть виникати внаслідок зараження та/або поганої виробничої практики в багатьох точках виробничого ланцюга харчових продуктів – від збирання врожаю до споживання, зокрема на самому харчовому підприємстві а отже, систему НАССР розробляють для ідентифікації небезпек, шкідливих для здоров'я людини, і встановлення стратегії щодо запобігання, усунення або зменшення їх виникнення та для удосконалення процесів виробництва, харчових продуктів.

СПОРТ під час карантину

Під час карантину всі залишаються вдома, але це не привід відмовитися від спорту. Всі ми знаємо, що карантин закінчиться, а гарним і у хорошій фізичній формі хочеться бути завжди. У нас є кілька порад, як зберегти здоров'я і підтягнути тіло до ідеального вигляду.

Зараз ні робочі зустрічі, ні зустрічі з друзями, ні незручні години роботи чи локація спортивних залів не зможуть завадити зайнятися собою. Саме тому ми підібрали для вас перелік онлайн-ресурсів, які на час карантину абсолютно безкоштовно проводять онлайн-тренування, щоб вам було зручно займатися вдома.

Сьогодні найбільш популярним видом спорту стала йога. А вже всім відомо, що саме йога допомагає встановити баланс між тілом і розумом та прекрасно знімає стрес. Йога підходить для кожної людини, незалежно від спортивної підготовки чи розміру одягу. Тому це ідеальний вид спорту для тих, хто вирішив зайнятися спортом на самоізоляції. Відома студія йоги We Love Yoga на час карантину запустила серію занять «Хатня йога» онлайн. Команда готує лаконічні та ефективні комплекси з детальним поясненням техніки виконання асан і пранаям як для новачків, так і для більш досвідчених практиків. Заняття відбуваються в будні щодня: з 11:00 до 12:15 та з 19:30 до 20:45 за посиланням: <https://weloveyoga.world/>. На просторах YouTube є багато відеоуроків з різних видів йоги. Якщо ви новачок, то пропонуємо

позайматися за авторською програмою Карини Харчинської. Вона складається з 71 заняття тривалістю близько півгодини кожне <https://www.youtube.com/watch?v=3HNGrALfc-o&list=PUcefDjT1IHLWvsx4wgcVqA>.

Рекомендую ще кілька YouTube каналів для занять йогою:

- **Yoga with Adriene** <https://www.youtube.com/user/yogawithadriene/> Адриєн Мішлер справжня королева йоги, за її каналом стежить 7,2 мільйонів користувачів. Її відеоуроки підійдуть усім без винятку - і новачкам, і просунутим йогою. Зверніть увагу на плейліст HOME - A 30 Day Yoga Journey. Відео з підбірки підійдуть для тих, хто тільки знайомиться з йогою і відкриває для себе новий вид фізичних навантажень.

- **Fightmaster Yoga**. <https://www.youtube.com/user/lesleyfightmaster/> Лесли Файтмастер пропонує щотижневі відео з йоги, усі вони мають намір допомогти заспокоїти розум, відпустити стрес і полюбити себе. На цьому каналі є відео і для початківців, і для просунутих йогою. Якщо ви тільки знайомитеся із йогою, рекомендуємо 30-денний челлендж Natha Yoga Joy - A 30 Day Journey Within.

- **Unagrande YogaClub**. <https://cutt.ly/sylpmzK> Тут ви знайдете йога-практики для схуднення, здорового сну, розтяжок, правильної осанки та купу інших. Також канал пропонує підбірки йога-практик на 15, 30 чи 60 хвилин та корисні й смачні йога-рецепти.

- **The Journey Junkie**. <https://cutt.ly/fyfpQAu> Цей блог веде Еллі Флавіо, дівчина з Флориди. Еллі навчить вас найкращим стратегіям розтяжки й змусить працювати тіло і розум за допомогою чіткої концентрації. Також дівчина всіляко підбадьорює продовжувати тренування і влаштовує челленджі.

- **Yoga with Cassandra**. <https://www.youtube.com/user/yogawithkassandra> Кассандра щотижня пропонує відео з йоги в стилях Yin Yoga, Vinyasa Flow та багато іншого. На каналі зручна система навігації й у списках відтворення ви знайдете плейлісти за стилем, рівнем підготовки, тривалістю та фокусом.

Якщо ж ви більше любите фітнес, але не любите довгі тренування, то в пригоді стане блог американської **фітнес-тренерки Ребеки Луїс** <https://rebecca-louise.com/>. Окрім тренування на різні групи м'язів, в її блозі можна знайти рекомендації що-

до правильного харчування, нутриціології, моди тощо.

Фітнес клуб Sport life підготував для всіх охочих низку онлайн-занять для різних категорій людей, які можна переглянути на офіційному сайті <https://tv.sportlife.ua/>.

Українські фітнес-блогери теж не залишилися осторонь і підготували для своїх шанувальників багато корисної інформації про те, як тримати себе в формі на карантині. Більше інформації за посиланням: <https://shotam.info/sportna-karantyni-trenuvannia-vid-ukrainskykh-bloheriv/>

Окрім тренувань, можна встановити кілька додатків на телефон, які допоможуть не переїдати, контролювати кількість калорій та нагадувати про тренування та необхідність випити стаканчик води. Отже, залишаймося вдома та тримаємо себе в формі!

Кілька порад, як безпечно вийти з карантину

Карантин в Україні офіційно подовжено до 22 травня, але з 11 низку обмежень вже скасовано. Таким чином уряд, за сприятливих умов, готується до поступового «повернення до нормального режиму». Варто саме зараз подумати та спланувати свій власний «вихід з кризи». Після карантину, скоріше за все, нас на кожному кроці атакуватимуть пропозиціями та маркетинговими прийомами. І два місяці домашнього утримання даватимуться ознаки: від таких пропозицій буде важко відмовитися. Тому ми підібрали кілька порад психологів, як вберегти свій сімейний бюджет від раптових зайвих витрат, швидко адаптуватися до робочої атмосфери та зберегти психічне здоров'я.

Не треба «балувати» себе предметами одягу.

Мозок сучасної людини вже давно живе на гормонах задоволення і дуже часто ми приймаємо певні покупецькі рішення, продиктовані одним з них, –

дофаміном. Дофамін є нейромедіатором, що викликає відчуття щастя і задоволення. Придбання нового одягу – трохи серйозніша доза дофаміну, аніж, наприклад, щось смачненьке на обід. А вже вам здаватиметься, що за два місяці перебування вдома у піжамах ви «заслужили» на якусь обновочку. Але насправді в цьому немає потреби. Якщо терміново хочеться купити нову річ – зробіть ревізію в своїй шафі. Під час цього процесу ви обов'язково знайдете якусь цікавинку з гардеробу, на яку раніше не звертали уваги чи зовсім про неї забули (оскільки купили під час дофамінового голодування).

Не поспішайте з авіаквитками.

Лоукостери вже анонсують повернення до свого звичного режиму і, певно, заохочуватимуть своїх пасажирів до польотів акціями та дуже дешевими цінами на квитки. Але, перш за все, треба прослідкувати, до якого рівня впаде кількість захворю-

вань на коронавірус у світі, чи немає загрози наступної хвилі. На цей випадок краще було б розглянути варіанти внутрішнього туризму. До того ж, подорож у тихе мальовниче українське містечко чи недооцінений курорт або глухе село в Карпатах сильно заощадить ваш бюджет. І головне – дозволить вам відпочити сповна, при цьому збагативши бюджет рідної країни.

Ще одна властивість карантину, яку можна обернути на плюс, – це те, що кожен день схожий на інший. Звичка купувати продукти на тиждень та готувати вдома за рецептами, а не витрачати заощадження на бари, кафе чи ресторани дуже знадобиться в повсякденному житті без карантину. Запрошуйте друзів, готуйте та розділяйте насолоду від страв разом.

Відмовтеся від оновлення гаджетів.

Не дивлячись на те, що в деякого з нас гаджети вже потребують оновлення, не варто одразу

ж після закінчення карантину поспішати купувати нові. Період самоізоляції навчив нас, що немає нічого важливішого за наше здоров'я, тож не варто гнатися за гаджет-новинками і робити незаплановані витрати, а краще приділіть увагу поліпшенню та збереженню здоров'я: замовте якусь спа-процедуру, масаж чи купіть абонемент в басейн.

Вчіться задовольнятися тим, що у вас вже є.

Карантин – він не тільки про убезпечення себе та оточення від вірусу COVID-19. Це ще чудова нагода переосмислити своє життя та переглянути власні потреби і бажання. Минуло майже два місяці: подумайте, без чого вам вдалося легко прожити та чи варто на це у звичайному для вас режимі витрачати час та гроші.

Настав час контролювати свої витрати.

Для цього вам може стати в пригоді один з мобільних додатків (Money Manager, Monefy, Wallet) або просто зошит в клітинку, куди ви чесно вписуватимете абсолютно всі свої витрати. Навіть раптові вечірні солодощі.

А наприкінці місяця підбивати мете підсумки. Не факт, що це буде приємно, але ви нарешті відповісте собі на питання: то куди ж діваються мої гроші?

І на останок кілька порад від психолога про те, як ефективно підійти до робочого процесу в майбутньому. «Почніть готуватися із виходу з карантину вже сьогодні. Пам'ятайте, ви не один у своїх переживаннях і оточення також може перебувати у стані підвищеного емоційного напруження», – говорить психологиня Катерина Проноза. Поради, як зробити свій перший робочий день після карантину оптимальним: не намагайтеся надолужити все й одразу, не переоцінюйте власні здібності, сплануйте свій перший робочий день, але не робіть його особливо навантаженим. Зосередьтеся на моменті тут і тепер – треба пам'ятати, що до повного поновлення відчуття робочого темпу має пройти певний час

Оксана СЕНЧЕВА,
Науково-методичний центр ВФПО

ЗАСНОВНИК:
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Випускаючий редактор – Оксана СЕНЧЕВА,
Леся ЩЕРБАКОВА
Літературний редактор – Ірина СЕРОВА
Верстка та дизайн – Ірина ЛУК'ЯНЕЦЬ

Адреса редакції:

03151, м. Київ,
вул. Смілянська, 11
телефон: (044) 242-35-68
факс: (044) 242-35-68
nmc.vfpo@ukr.net

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №17045-5815P від 13.08.2010

Наклад – 1000 прим.
Виходить один раз на місяць
Відповідальність за зміст публікацій та достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право скорочувати авторські матеріали та вносити в них правки.